

Javaslatok a 2012. évi állami költségvetéshez: kiút a válságból

„Azt tartják, a pénz teszi az angolt. Nos, vedd el a pénzt az angoltól, hagyd meg az eszét. Add oda a pénzt a magyarnak, de hagyd meg oly butának – és mind marad a régiben. Bizony a pénz mintegy a látható instrumentuma a fejlődésnek (...) mélyebben és láthatatlanul az ész működik.”

Gróf Széchenyi István

ÖSSZEFOGLALÁS

Egyetértve a kormány álláspontjával, amely szerint a legfontosabb feladatok közé tartozik az ország adósságállományának csökkentése és a foglalkoztatottság növelése, jelen tanulmányunkban összefoglaljuk álláspontunkat¹ arról, miként lehet elősegíteni ezeknek a céloknak az elérését. Egyúttal konkrét javaslatokat is teszünk a jövő évi költségvetéshez és adótörvényekhez.

Elhibázottnak tartjuk a korábbi kormányok azon politikáját, amely az oktatás, az egészségügy, a közigazgatás és az egyéb közszolgáltatási feladatok leépítésében látta a kiutat. Leépítésekre szükség van, de másutt. Vissza kell szorítani a pazarló, importon alapuló lakossági fogyasztást (ilyen például a túlzott autóhasználat, valamint az eldobó csomagolás és a vegyszerek mértéktelen használata). Meg kell szüntetni a nagy energia- és nyersanyag-felhasználással járó, illetve azt eredményező állami beruházásokat (elsősorban a gyorsforgalmi utak építését). A súlyosan környezetszennyező, nagy nyersanyag- és energiaigényű tevékenységeket kell fokozottabban megadóztatni, nem pedig az emberi munkát. Az előbbieknél nyújtott támogatásokat meg kell szüntetni, és fokozottan kell támogatni a humán erőforrások fejlesztését szolgáló tevékenységeket (oktatás, egészségügy stb.) Fel kell számolni a vállalati szférának nyújtott és a piacot rendkívül torzító támogatásokat. Meg kell akadályozni a hazai jövedelmek túlzott kiáramlását külföldre. (Megjegyzendő, hogy minden olyan intézkedés, amely csökkenti az energiafogyasztást, egyúttal mérsékli jövedelmünk kiáramlását, hiszen a felhasznált energia túlnyomó részét külföldről szerezzük be.) Ennek érdekében is meg kell szüntetni a külföldi vállalkozásoknak

¹ A jelen tanulmányt összeállította: Lukács András, a Levegő Munkacsoport elnöke, a Kiss Károllyal (egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem) és Pavics Lázárral (ny. pénzügyminisztériumi szakfőtanácsos) korábban közösen megírt tanulmányaikra alapozva. Ezek a tanulmányok (az 1990-es évek első felében készületek kivéve) megtalálhatók a www.levego.hu honlapon az Államháztartási reform rovatban.

és személyeknek nyújtott indokolatlan támogatásokat (különösen vonatkozik ez a súlyosan környezetszennyező tevékenységeket végzőkre²). Mindezeknek megfelelően kell átcsoportosítani az uniós támogatásokat is. Érdemi intézkedéseket kell hozni az állami intézményrendszer megerősítésére, a jogbiztonság megteremtésére, a feketegazdaság és a korrupció visszaszorítására.

A környezetvédő civil szervezetek szerte a világon évtizedek óta szorgalmazzák a környezetileg káros támogatások felszámolását, illetve az adórendszer olyan átalakítását, amely során csökkennek az élők munkát terhelő adók, járulékok, és növekszenek a környezetszennyezést, a természeti erőforrások használatát sújtó adók. Összességében költségvetés-semleges megoldásokat javasoltak, vagyis az állam bevételeinek és kiadásainak nagysága nem változna, csupán az adók és támogatások átcsoportosítására kerülne sor. Úgy véljük azonban, hogy ez az álláspont a jelenlegi magyarországi helyzet ismeretében felülvizsgálatra szorul, amennyiben el akarjuk érni a fentebb említett két célt: az államadósság minél gyorsabb csökkentését és a foglalkoztatottság érdemi növelését. Ezeket a célokat mindig – de a mostani válság közepette különösen – a lehető leginkább költséghatékony módon kell elérni. A munkabér terhelő adók, járulékok csökkentése kétség kívül növelheti bizonyos mértékben a foglalkoztatottságot. Ennél azonban sokkal nagyobb mértékben segítheti ennek a célnak az elérését a lakosság képzettségének, műveltségének, kulturáltságának, egészségének javítása. A fentebb említett forrásokból származó államháztartási többletbevételeket, illetve kiadási megtakarításokat tehát ezért kell elsősorban a humán erőforrások fejlesztésére fordítani.

A Levegő Munkacsoport immár 20 éve elemzi a magyar gazdaság, illetve az államháztartás helyzetét, és javaslatokat tesz a versenyképesség javítására. Ezt elsősorban az emberi egészség és a környezet védelme szempontjából teszi, abból kiindulva, hogy a gazdaság van az emberért, és nem fordítva, valamint hogy egészséges emberek és tiszta környezet nélkül versenyképes gazdaság sem képzelhető el. (Az egészség fogalmának meghatározásakor az Egészségügyi Világszervezet álláspontját fogadjuk el, amely szerint az egészség a teljes testi, lelki, szellemi és szociális jólét állapota.) Az is nyilvánvaló számunkra, hogy az egészséges élet és környezet csak úgy valósítható meg, ha állampolgáraink jól képzettek és megfelelő válaszokat tudnak adni a kor kihívásaira. Ezért is tartjuk kiemelten támogatandónak az oktatás-nevelést és az innovációt.

---

² Például nemcsak környezetvédelmi, de gazdasági szempontból is elfogadhatatlan, hogy külföldi kamionok milliói úgy robognak át az országon, hogy gyakorlatilag semmit nem fizetnek nekünk, miközben használják és rongálják a közpénzekből épített infrastruktúrát, és rendkívüli mértékben szennyezik a környezetet.

I.) A GYENGE VERSENYKÉPESSÉG FŐ OKAI

„Az erény éppen úgy le tudja győzni a bűnt, mint ahogy a víz is le tudja győzni a tüzet. Manapság azonban úgy gyakorolják az erényt, mint aki egy pohár vízzel akar megmenteni a tűztől egy kocsirakomány rőzsét, s amikor a lángok nem hagynak alább, kijelenti, hogy a víz nem tudja legyőzni a tüzet. Ebből aztán nagyszerűen táplálkozhat a bűn, az erénynek pedig elkerülhetetlen pusztulás a vége.”

Meng-ce, kínai filozófus (Kr. e. 372–319)

Bevezetés: Mi képezi nemzeti vagyónkat?

Ha azt szeretnénk, hogy minél gyorsabban fejlődjön gazdaságunk, vagyis gyarapodjon a vagyónk, akkor mindenekelőtt meg kell határozni, hogy mely vagyónkat érdemes leginkább növelni, mi a leghatékonyabb befektetés tőkénk növelésére. A Világbank tanulmánya³ szerint a nemzeti vagyon legfontosabb eleme az eszmei (immateriális) tőke, vagyis a munkaerő képzettsége és munkaképessége, a jogbiztonság, az elszámoltathatóság, a politikai stabilitás, az erőszakmentesség, a hatékony kormányzati működés, a szabályozás minősége és a korrupciómentesség. Minél fejlettebb gazdaságilag egy ország, annál nagyobb az eszmei tőke aránya a nemzeti vagyonában (1. táblázat). Tehát **ha a gazdaságilag fejlettebb országok szintjéhez kívánunk közelíteni, akkor mindenekelőtt az eszmei tőkét kell növelni.** Az elmúlt évek megszorításai éppen ezt a vagyont csökkentették nagymértékben.

1. táblázat: A nemzeti vagyon összetétele 2000-ben (százalék)

Besorolás jövedelem szerint	Természeti tőke	Tárgyasult tőke	Eszmei tőke
Kisjövedelmű országok	26	16	59
Közepes jövedelmű országok	13	19	68
Magas jövedelmű OECD-országok	2	17	81
Világ összesen	4	18	78

Forrás: Világbank

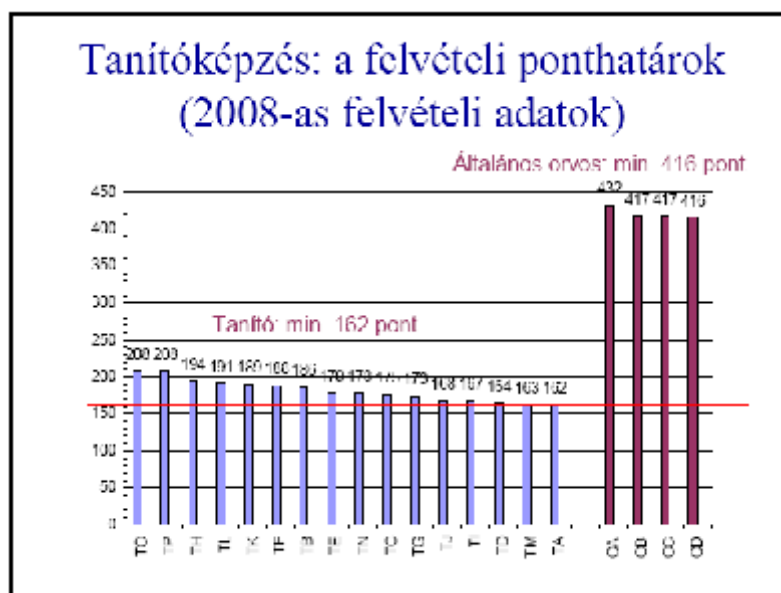
Az alábbiakban felsoroljuk, hogy véleményünk szerint melyek a magyar gazdaság gyenge – és legfőbb versenytársaihoz képest az elmúlt években folyamatosan romló – versenyképességének legfontosabb okai.

1. A humán erőforrások gyenge minősége

Gyenge versenyképességünk legfontosabb oka az, hogy a lakosság nagy részének alacsony a képzettsége, hiányos a viselkedési és munkakultúrája, valamint rossz az egészségi és lelki állapota. Ezen tényezőkből ered a hazai foglalkoztatottság rendkívül alacsony szintje is. A helyzet ezeken a területeken az elmúlt években tovább romlott. Az Oktatási Kerekasztal a következőket állapította meg: „Magyarország a tanulás világában egyre jobban lemarad versenytársaitól. Az elmúlt évek számos reformja ellenére a tudásbeli szakadék, amely a világ legfejlettebb részeitől elválaszt bennünket, nem szűkült, hanem szélesedett.” A gazdasági élet szereplői is folyamatosan arra hívják fel a figyelmet, hogy **az oktatás gyenge színvonala versenyképességünk javításának egyik legfőbb gátjává vált.**⁴ Az OECD-országok között hátul kullogunk az egy tanulóra jutó ráfordítások tekintetében

³ Ld. http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/vilagbank-nemzetivagyon0804.pdf

(csak Lengyelországot, Mexikót, Szlovákiát és Törökországot előzzük meg).⁵ A magyar oktatási rendszer a szétesés küszöbére ért, a felsőoktatásban vészhelyzet van – állapította meg a Bölcsék Tanácsa.⁶ Egyre inkább jellemző, hogy a pedagógusi pályát olyanok választják, akik szinte sehol máshol nem tudják megállni a helyüket (ld. az 1. ábrát!). Leginkább azok mennek pedagógus szakokra, akik a középiskolában a leggyengébb eredményeket érték el. Ez utóbbiak közül is legjobbak tanulmányaik befejeztével nem az oktatásban helyezkednek el. Végül pedig sok esetben az iskolát is otthagyják azok, akik kiemelkednek az átlagból.

1. ábra: A tanítóképzők hallgatói többnyire a középiskolák leggyengébb diákjai közül kerülnek ki⁷

Közismert a magyar lakosság rendkívül kedvezőtlen egészségi állapota. „A magyar lakosság egészségi állapota lényegesen rosszabb, mint ami az ország gazdasági – kulturális fejlettségéből, vagy az egészségügyi rendszer minőségéből, hozzáféréséből következne – szögezi le a 2008 júliusában elfogadott előterjesztés.⁸ A helyzet e téren is több tekintetben jelentősen romlott az utóbbi években. Így például már hosszú évek óta folyamatosan és nagymértékben növekszik az asztmás és tüdőrákos betegek száma.⁹ A kezelésre szoruló depressziósok aránya 2006-ban immár a lakosság 20 százalékát tette ki, ami 25 százalékos növekedést jelentett 2002 óta.¹⁰ Mindennek ellenére **jóval kevesebbet költünk**

⁴ Például: „Az HEBC az emberi erőforrások tekintetében is ugyanazt tapasztalja, mint néhány más területen; az ország korábbi versenyelőnye olvadni látszik. Az oktatási rendszer ezért kiemelt figyelmet és sürgős változtatásokat igényel.” **Fenntartható versenyképesség**. A Magyar Európai Üzleti Tanács 2010. évi Jelentése, [http://www.02.abb.com/global/huabb/huabb008.nsf/0/4a0c975eee91437bc125776c00248d1b/\\$file/HEBC_Report_2010_EN-HU.pdf](http://www.02.abb.com/global/huabb/huabb008.nsf/0/4a0c975eee91437bc125776c00248d1b/$file/HEBC_Report_2010_EN-HU.pdf)

⁵ **Education at a Glance 2008: OECD Indicators** (Indicator B1: How much is spent per student? <http://dx.doi.org/10.1787/401862824252>)

⁶ Ld. **Szárny és teher**. Bölcsék Tanácsa Alapítvány, 2009, http://mek.oszk.hu/07900/07999/pdf/szarny_es_tehir.pdf

⁷ Csapó Benő, <http://oktatas.magyarorszagholnap.hu/images/CsB.pdf> (a honlap már nem elérhető)

⁸ **Biztonság és Partnerség: Feladatok az egészségügyben 2010-ig**, [http://www.eum.hu/biztonsag-partnerseg-pdf-080717](http://www.eum.hu/biztonsag-partnerseg/biztonsag-partnerseg-pdf-080717)

⁹ **Országos Korányi TBC és Pulmonológiai Intézet Évkönyvei**, http://www.koranyi.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=58&Itemid=218

¹⁰ „A szakadás már szakadékká nőtt a társadalmon belül”, Beszélgetés Kopp Máriával, a Semmelweis Egyetem Magatartástudományi Intézetének tudományos igazgató-helyettesével,

egészségügyre (nemcsak abszolút mértékben, de a GDP arányában is), mint a többi OECD-ország. Pedig az egészségügy humánerő-problémáinak megoldása a továbbiakban már nem tűr halasztást. A szakma átlagéletkora magas. Több mint 3000 szakorvos és számos szakdolgozó már egzisztenciális menekülteként távozott az országból. Az utánpótlás helyzete tragikus, mert a frissen végzett orvosok, azaz szakorvos-jelöltek közötti felmérés szerint több mint 70 százalékuk – már aki bevallotta – a szakvizsga megszerzését követően külföldre kíván menni, mivel semmilyen motivációjuk nincs az itthon maradáshoz. Szinte egyetlen motiváló tényezője maradt az egészségügyi pálya választásának: az Unióban azonnal konvertálható diploma! Nem jobb a helyzet az ápoló(nő)k tekintetében sem. **Amennyiben nem történik azonnali változás, a pálya elnéptelenedése fékezhetetlenné válik,** és az állam egyik legfontosabb közszolgáltatásának, az egészségügynek még a maradványai is szétesnek.

2. A K+F alacsony mértéke, a gyenge innováció

Országunk a kutatás-fejlesztés és az innováció (K+F+I) terén is a sereghajtók közé tartozik az Európai Unióban. „Az elmúlt két évben megtorpant a kutatásfejlesztési kiadások GDP-arányos növekedése, Magyarország csupán az Európai Unió (EU) átlagának felét, a GDP 0,97 százalékát fordította innovációs kiadásokra 2008-ban; holott egy uniós egyezmény értelmében a tagországok kutatásfejlesztési ráfordításainak 2013-ig el kell érnie a GDP 3 százalékát” – hangsúlyozza az Országgyűlés kutatási és innovációs eseti bizottságának összefoglaló jelentése.¹¹ Ez a célkitűzés nem véletlen, hiszen számos ország példája bizonyítja, hogy a K+F kiadások megfelelő növelésével jelentősen dinamizálható a gazdaság. „A szakmában mindenki egyetért abban, hogy Finnország példája követendő példa. Miközben a finnek úgy reagáltak a válsághelyzetre, hogy 1991-től 1992-ig, egy év alatt 41 százalékkal növelték a kutatási-fejlesztési ráfordításait, nekünk ugyanakkor sajnos csökkent ez az érték.”¹²

3. Az állami intézményrendszer gyengesége

Az államigazgatás teljesítménye már korábban is sok kívánnivalót hagyott maga után, az utóbbi években pedig – amint azt a Gazdasági és Szociális Tanács 2008. szeptember 17-i állásfoglalása¹³ is megállapította – tovább romlott. A piacgazdaság szabályszerű és korrekt működéséhez viszont bonyolult és kiterjedt állami intézményrendszerre van szükség. Miközben – a rendszerváltás során – a magántulajdon megteremtésével, az árak felszabadításával, a külföldi működőtőke beengedésével a gazdaság liberalizálása szinte egy csapásra megtörtént, az intézmények, ellenőrző és szabályozó hivatalok kialakítása hosszadalmas folyamat. Márpedig ami nélkülük létrejön, az nem a szabad piac, hanem a szabad rablás színtere. A piac önmagában – kellő ellenőrzés és szabályozás híján – nem képes az erőforrások hatékony allokációjára, a verseny hiánya monopolpozíciókat, kiszolgáltatottságot és társadalmi igazságtalanságot szül.

<http://www.inforadio.hu/hir/belfold/hir-232627>

¹¹ „Megtorpant a kutatás-fejlesztési kiadások GDP-arányos növekedése”, MTI/Magyar Nemzet, 2008. november 3. http://www.hirszero.hu/cikk.megtorpant_a_kutatas-fejlesztési_kiadasok_gdp-arányos_novekedese.85640.html

¹² Kutatás-fejlesztés Magyarországon (2003), <http://www.bbc.co.uk/hungarian/030709114852.shtml>

¹³ A Gazdasági és Szociális Tanács állásfoglalása Magyarország 2008–2010. évekre szóló Nemzeti Reformprogramjáról, http://www.mgszt.hu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=16&Itemid=17

4. A jogbiztonság hiánya

Egyebek mellett az előző pontokban leírtak következtében széles körben jellemző a jogszabályok gyengesége, átláthatatlansága, értelmetlensége.¹⁴ Ennél is súlyosabb azonban, hogy – szintén nagyrészt az előző pontban leírt jelenségek miatt –, hogy igen gyakran elmarad a jogszabályok érvényesítése, betart(at)ása.

Hatalmassá nőtt a korrupció, aminek következtében – az MTA Ipar- és Vállalatgazdálkodási Bizottsága becslései szerint – évente mintegy ezermilliárd forint kár éri a gazdaságot.¹⁵ „A korrupció Magyarországon 3–25%-kal növeli az árakat, és a közbeszerzéseket 20–25%-kal drágítja. A korrupció visszaszorítása jelentős többletforrást jelentene a gazdaság élénkítése és az ország fejlődése számára” – állapította meg a Magyar Európai Üzleti Tanács (HEBC).¹⁶

Általánossá vált az adócsalás. A feketegazdaság mértéke a különböző szakértői becslések szerint a GDP 15-30 százalékát teszi ki.¹⁷

Ezek a jelenségek szétzilálják a bizalmat, ami egy jól működő gazdaság alapja. Rendkívüli mértékben torzítják az árakat, ami hibás döntésekhez vezet minden szinten – az állam, az önkormányzatok, a vállalkozások és az egyéni fogyasztók szintjén egyaránt. Nagymértékben megdrágítják a beruházásokat, és számos esetben olyan beruházások valósulnak meg, amelyekre nincs szükség, vagy amelyeket csak jóval később lenne érdemes megvalósítani. Elmaradnak a felújítások, mivel ezeknél nem lehet olyan nagy összegeket „lenyúlni”, mint az új beruházásoknál. Nőnek az állami kiadások, magasabb adókat vetnek ki, elriadnak a befektetők, kontraszelekción alakul ki a vállalkozások között. Végül soron még inkább elbizonytalanodik az államigazgatás, ami a további korrupciós tevékenység melegágyává válik.

5. A torz árrendszer

Az árrendszert súlyosan torzítják az előző pontban említett jelenségek, a különböző gazdasági ágazatoknak és egyes cégeknek nyújtott állami támogatások,¹⁸ illetve az a tény, hogy a

¹⁴ Erről a témáról szinte naponta jelennek meg cikkek a sajtóban. Jól jellemzi a helyzetet például Inzelt Péternek, az MTA SZTAKI igazgatójának **Papírország** című cikke (Népszabadság, 2008. augusztus 26. <http://nol.hu/archivum/archiv-504629>), valamint Tanács István **Ami igazán fájni fog** című írása (Népszabadság, 2008. november 19. http://nol.hu/velemenylap-20081119-20081119_a-48).

¹⁵ Ld. **Konferencia a korrupció elleni védekezés lehetőségeiről**, http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/korrupcio-konf_0811.pdf

¹⁶ **Az egyetlen út a fejlődés**. A Magyar Európai Üzleti Tanács éves jelentése, 2008, http://www.eucivil.hu/pdf/HEBC_Report2008.pdf

¹⁷ Ld. például: **A rejtett gazdaság mérése és visszaszorításának lehetőségei**, <http://www.ecostat.hu/nc/hu/elemzesek/modszertani-fuzetek/?cid=117&did=116&sechash=4ac79b96>; **A feketegazdaság, mint a nemzetgazdaság teljesítményének része**, mkt.uni-corvinus.hu/request.php?107

¹⁸ Az ilyen jellegű állami támogatások káros voltát az alábbi idézetekkel szemléltetjük:

„...a gyakran tapasztalt sírás ellenére a magyar állam az adófizetők pénzéből meglehetősen gálánsan osztogat. A hazai költségvetésből kifizetett támogatások ugyanis a GDP 1,57 százalékát teszik ki, az EU25 átlagának mintegy háromszorosát, de az EU10 átlagánál is 60 százalékkal nagyobb. Ismerve az ilyen jellegű nemzetközi összehasonlítások számtalan bizonytalanságát, nehezen vitatható, hogy a magyar támogatottsági szint a közvetlen versenytársakéhoz képest kiugróan magas. Ami ennél is fontosabb: az üzleti szférát érintő támogatások nem igazán érződnek a növekedési potenciál emelkedésében és az annyira áhított versenyképesség javulásában. Nehezen cáfolható gyanú, hogy a hazai támogatások jelentős része „kidobott pénz”, és a legjobb szándékok ellenére sem szolgálja az alapvető gazdaságpolitikai célokat, például a növekedést, a térségfejlesztést, a szakképzést stb., csupán az életképtelen vállalkozások agóniáját hosszabbítja meg.” (Hegedüs Miklós, a GKI Energiakutató és Tanácsadó Kft. ügyvezető igazgatója: **Ki hol söpörjön?** Világ gazdaság, 2008. január 23. <http://www.vg.hu/index.php?apps=cikk&cikk=205138>)

gazdaság egyes szereplői sok esetben egyéb okok miatt sem fizetik meg az általuk okozott költségeket.¹⁹ Ez utóbbira vonatkozóan egy jellemző példával²⁰ világítanánk meg, mire gondolunk. A Dunából kitermelt sódert Dunabogdányból nehéz tehergépkocsik szállították a budai alsórakparton történt építkezéshez. Állítólag azért, mert így olcsóbb, mint hajón szállítani. Ugyanakkor az önkormányzatok, amelyek településein a sóderszállító teherautók átrobognak, milliárdos összegeket követelnek tönkretett útjaik rendbetételére. A lakók ingatlanjaik károsodása és egészségük romlása miatt panaszkodnak. Tehát végeredményben a társadalomnak ebben az esetben (is) sokkal többbe kerül a közúti szállítás, mint a vízi, azonban ez nem tükröződik az árakban. Hasonló példákat szinte a végtelenségig sorolhatnánk a gazdaság minden területéről.

6. A jövedelmek külföldre áramlása

Magyarországon óriási a különbség a megtermelt jövedelem (GDP) és a belföldön felhasználható jövedelem (GNI) között: ez a különbség 2002 és 2009 között évente a GDP 5-7,7 százaléka között mozgott (3. táblázat). A többi uniós országban ez az arány sokkal kisebb, például Szlovákiában csak 2,9 százalék.

Ennek fő oka az, hogy a magyar gazdaságban rendkívül magas a külföldi tulajdonú cégek részaránya, túlzott a számukra biztosított kedvezmények mértéke, és ezek a cégek az itt megtermelt jövedelmük jelentős részét kiviszik az országból. Ez a jövedelem-kiáramlás 2007-ben már a GDP 14,7 százalékának felelt meg. (2003-ban még a GDP 6,4%-át, 2004-ben 7,6%-át, 2005-ben 7,8%-át, 2006-ban pedig 12,2%-át tette ki.) Feltűnő, hogy **a jövedelem kivitele éppen a megszorítás éveiben, 2006-ban és 2007-ben ugrott meg rendkívüli mértékben (2. táblázat), amiből egyetlen következtetés vonható le: a megszorítások a hazai jövedelem kiáramlását szolgálták.**

2. táblázat: A külföldi befektetők által Magyarországról kivitt jövedelem

Év	A GDP százalékában	Milliárd Ft
2000	7,4%	1007
2003	6,4%	1204
2004	7,6%	1584
2005	7,8%	1731
2006	12,2%.	2906
2007	14,7%.	3747

„Kilencmilliárd forintot pazarolt el a kormány az elmúlt két évben – a szolgáltató központok támogatására. Az Ericsson volt elnöke szerint ugyanis a Magyarországra érkezett központok akkor is idejöttek volna, ha egy fillér állami támogatást se kapnak.” **(Központra pazarol az állam?** Népszabadság, 2008. február 11. <http://nol.hu/cikk/480932/>)

„... túl sok a támogatás és a pályázat. Olyanra is adnak támogatást, amire nem volna szabad. (...) Nem csak azért, mert csúnya dolog az adófizetők pénzét használni, hanem mert egy termék vagy egy szolgáltatás annál hamarabb lesz jó és kész, minél hamarabb fizet érte a valódi vevő. A valódi vevő az, aki kiveri a minőséget. Az állami osztogató nem fogja. Rossz esetben korrupt, jó esetben a legjobb indulata szerint fogja megítélni, hogy jó vagy nem jó. (...) minél tovább folyik a fejlesztés támogatásból, annál később jelenik meg az igényes vevő, amely épp annyira meghatározza a termék minőségét, mint a gyártó. Ez óriási idő- és pénzvesztéséget jelent, rendkívül rontja a versenyképességet.” **(Pénz az asztalon.** Beszélgetés Bojár Gáborral, a Graphisoft igazgatóságának elnökével. Lélegzet, 2008. nyár, <http://www.lelegzet.hu/archivum/2008/02/3532.hpp>)

¹⁹ A témával kapcsolatos további részleteket ld. a www.levego.hu/kamionstop honlapon.

Hasonló jelenségek a nemzetgazdaság minden ágazatában előfordulnak. Ezekről részletes elemzések találhatók a **Tiltandó támogatások – Környezetileg káros támogatások a magyar gazdaságban** című tanulmánykötetünkben, <http://www.levego.hu/letoltes/kiadvanyok/tiltandotamogatás.pdf>

²⁰ A példát **Budapest Teherforgalmi Stratégiája** (2008. december) alátámasztó anyagából vettük, <http://www.budapest.hu/resource.aspx?ResourceID=TirPortalBinary&documentversionid=67144>

A 3. táblázat adatai viszont azt bizonyítják, hogy ez folyamat nem törvényszerű: Szlovákiában például 2003 óta csökkenteni tudták a külföldi működő tőke által kivitt jövedelem GDP-hez viszonyított arányát, miközben a külföldi működő tőke állománya nőtt.

3. táblázat: A GNI és GDP közötti arány, valamint a külföldi tulajdonú cégek által kivitt jövedelem aránya Magyarországon és Szlovákiában

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
GNI/GDP, %, Magyarország	94,50	95,00	94,10	94,10	92,80	92,30	93,57	95,00
GNI/GDP, %, Szlovákia	98,36	93,87	94,44	95,70	96,19	95,87	97,30	98,42
Kivitt jövedelem/GDP, %, Magyarország	7,1	6,4	7,6	7,8	12,2	14,7	n.a.	n.a.
Kivitt jövedelem/GDP, %, Szlovákia	3,36	8,19	7,57	7,46	7,19	7,04	n.a.	n.a.

A 4. táblázat mutatja a külföldi működő tőkéből származó jövedelem kiáramlását 2002 és 2007 között (a KSH adatai szerint, SCV cégek nélkül, euróban számolva). A helyzet azóta tovább romlott. 2010-ben a nettó kiáramlás 5,4 eurót tett ki, ami 0,7 milliárd euróval haladta meg a 2009. évit.²¹

A tényleges helyzet azonban ennél is rosszabb, mivel a külföldi működőtőke-elszámolások hamis képet mutatnak. A hazai statisztika a beáramló tőkébe az újra befektetett összeget is beszámítja. Ez azonban nem az országba beáramló friss tőke. Ennek jelentős része a túlzott kedvezmények és támogatások révén főleg a hazai kkv-ktől elvett jövedelemből származik, nemzetgazdasági szempontból ezért sem tekinthető többletforrásnak!

További kérdés ezen befektetések valós értéke, ugyanis az „újrabefektetés” értéke után lehet további kedvezményeket igénybe venni, így a kedvezmények hatványozódnak. A külföldi befektetések „felértékelésében” a kormányzati szervek is érdekeltek, mert a külföldi befektetések összegében mérik munkájuk „eredményességét”. Ebből következik, hogy az egész külföldi működő tőke befektetési folyamata egy hatalmas pénzügyi buborék, amelynek most, a válság idején, különösen sürgető a felülvizsgálata.

4. táblázat: A működő tőke egyenlege Magyarországon (az MNB fizetési mérleg adatai szerint), millió euró

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Összesen
5.2. Egyenleg	2 645	2 575	3 068	1 124	3 309	5 884	2 297	3 606	24 508
5.2.1. Részvény és egyéb részesedés	1 510	1 096	1 157	-664	1 082	3 966	1 394	867	10 408
5.2.2. Újrabefektetett jövedelem	1 135	1 479	1 911	1 788	2 227	1 918	902	2 739	14099
Az újrabefektetett jövedelem aránya az 5.2. egyenlegen belül,%	42,9	57,4	62,3	159,1	67,3	32,6	39,3	76,0	

A hatalmas nettó jövedelemkiáramlás legfőbb oka tehát az, hogy a külföldi tulajdonú nagyvállalatok Magyarországon évi több százmilliárd forint adókedvezményben és egyéb támogatásban részesülnek, amit a hazai kis- és középvállalkozások nem kapnak meg.²² „Elképesztő egyensúlytalanság jellemezte az utóbbi nyolc esztendő gazdaságpolitikáját,

²¹ **Több pénzt szívtak ki az országból a multik.** Magyar Nemzet, 2011. április 28., <http://www.mno.hu/portal/780551>

amely egyoldalúan és aránytalanul a külföldi és vegyes tulajdonú vállalatokat részesítette előnyben. A Nemzetgazdasági Minisztérium adatai szerint 2003-tól az adókedvezmények 93 százalékát kapták a külföldiek, akik szintén taroltak az egyedi kormánydöntéssel adott, vissza nem térítendő juttatások terén. Ráadásul az átlagos adókulcs a magyar vállalatok esetében 17, a külföldieknél pedig 10 százalék volt.”²³

„Mint ismert, a jövedelmet elsősorban költségként elszámolva, adómentesen viszik ki az országból az olyan nagyvállalatok, mint például az Auchan vagy a Tesco, de élen járnak ebben a pénzügyi társaságok és a bankok mellett működő alapok is. A tőkemozgások követése nehéz, a cégek a pénzt az anyaországban nyújtott szolgáltatás kiadásaként vonják ki itteni leányvállalatuk mérlegéből. (...) Ha az állam a multinacionális cégektől nem szedi be az adók egy részét, azt rendszerint kiviszik az országból. Tévedés azt hinni, hogy a pluszjövedelmet itt használják fel.”²⁴

Hangsúlyoznunk kell, hogy nem a külföldi tőkebefektetéseket ellenezzük, hanem csupán a túlzott, nemzetgazdasági szempontból hátrányos támogatások felszámolását sürgetjük. Itt a sok káros támogatás közül csak egyetlen példát említünk. A Fővárosi Csatornázási Művek 25 százalékát 17 milliárd forintért privatizálták 1997-ben, azonban az elkövetkező 10 évben annak külföldi tulajdonosai csak „menedzsment díjként” 27 milliárd forintot vittek ki az országból.

7. Vagyonfelélés privatizációval

A közfeladatok elvégzését, az állam szociális feladatainak ellátását egyre jobban ellehetetlenítette a privatizáció. A rendszerváltás után az első szakaszban a versenyszférába tartozó állami vállalatok privatizációja lezajlott. Ezt követően már a nem versenyszférába tartozó közösségi javak eladása folyt, ami tovább fokozta a súlyos gazdasági gondokat és szociális feszültségekhez vezetett.

8. Döntések vaktában

Az új jogszabályokat általában úgy készítették elő és fogadták el, hogy nem végezték el a törvények²⁵ által előírt társadalmi, gazdasági és környezetvédelmi elemzéseket. (Ezt az Állami Számvevőszék is rendszeresen kifogásolta.) Ennek a következtében a kormány, illetve a minisztériumok úgy terjesztik elő a jogszabályjavaslatokat, hogy nem látják át azok valódi hatásait. (Nem is beszélve az egyes országgyűlési képviselők által egyénileg előterjesztett törvényjavaslatokról.) A döntések gyakran nem szakmai alapon, hanem különböző érdekcsoportok nyomására, illetve egyes politikusok hiedelmei alapján történnek. Az országgyűlési képviselők általában még annyi érdemi információhoz sem jutnak hozzá, mint a kormányzati szervek, és így gyakorlatilag vakon adják le szavazatukat. Az említett vizsgálatok elkészítése a törvényi előírásokon túlmenően azért is elengedhetetlen, mert ezáltal hatalmas károk bekövetkezése kerülhető el, illetve az ország érdekeinek leginkább megfelelő intézkedések elfogadására kerülhet sor.

²² A részletes számokat ld. **Az államháztartás ökoszociális reformja** (Levegő Munkacsoport, 2008) című tanulmány 86-88. oldalán, http://www.levego.hu/letoltes/kiadvanyok/zoldkolts_tan_2008.pdf

²³ **A multik nagyon jól jártak.** Magyar Nemzet, 2011. január 10., <http://mno.hu/portal/758580>

²⁴ **Több pénzt szívtak ki az országból a multik,** i.m.

²⁵ **A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény** 17. §-a,

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény (Kvtv.) 43. §-a (1)–(4) bekezdései,

Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény 36. és 116. §-ai.

Különösen aggályos a mindenkori éves költségvetési törvény elfogadása (amint azt az Állami Számvevőszék szintén számos alkalommal megállapította). A költségvetési törvény nem tesz eleget az Európai Tanács Pénzügyi Rendeletében (*Financial Regulation, Council Regulation No. 1605/2002 of 25 June 2002*) kinyilvánított négy alapelv egyikének sem. Ezek az alapelvek a következők: egységesség (*unity*), bruttó számbavétel (*universality*), részletesség (*specification*), éves érvényesség (*annuality*).

9. Zűrzavar az állami újraelosztás mértéke körül

Egyebek mellett arról sem készült semmiféle érdemi elemzés, hogy a jelenlegi körülmények között mekkora legyen az állami újraelosztás mértéke. Az egymást váltó kormányok folyamatosan azt hangoztatják, hogy „csökkenteni kell az állami újraelosztás mértékét”, azonban ezt a nézetet semmiféle tudományos elemzés nem támasztja alá. A témával kapcsolatos ismereteink éppen azt mutatják, hogy a jelen körülmények között Magyarországon az állami újraelosztás mértékének csökkentése súlyos társadalmi feszültségekhez vezet, rontja a gazdasági versenyképességet, továbbá hozzájárul a környezet állapotának és a lakosság egészségének a romlásához.²⁶

10. Az érdemi társadalmi egyeztetés hiánya

A jogszabályok előkészítése és elfogadása általában az érintett társadalmi, érdekképviselői szervezetek bevonása nélkül történik, illetve a közreműködésük sokszor pusztán formális. Ez a jelenlegi körülmények között általában nem is történhet másként, hiszen az említett elemzések hiánya, valamint az érintett társadalmi szervezetek többnyire rendkívül korlátozott kapacitása nem teszi lehetővé az érdemi közreműködést. A lakosság széles körei még ennyire sem tudnak tájékozódni, illetve hozzászólni a jogszabály-alkotáshoz. Mindez nem csak azért gond, mert törvénybe ütközik,²⁷ hanem azért is, mert egyrészt a sokszor alapvetően fontos gondolatok, észrevételek nem jutnak el a jogszabályok előkészítőihez és a jogalkotókhoz, másrészt ezeknek a jogszabályoknak az előírásaival sokszor a közvélemény sem tud azonosulni. Az esetek többségében az emberek még az alapvető összefüggéseket sem értik meg. (Jól példázza ezt, hogy a világgpiaci olajárak megugrása során a közvéleménnyel el lehetett hitetni, hogy a magyar kormány – legalább részben – meg tudja akadályozni annak begyűrűzését az országba.²⁸) Nyilvánvalóan a lakosság és a vállalkozások kevéssé fognak betartani olyan jogszabályokat, amellyel kapcsolatban komoly kételyeik vannak, illetve

²⁶ A téma részletesebb kifejtését ld. **Az államháztartás ökoszociális reformja** című tanulmány 2. fejezetében (33. oldal).

²⁷ **A jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételtől szóló 2010. évi CXXXI. törvény** kimondja:

„ 2. § (1) *A társadalmi egyeztetés során biztosítani kell, hogy a véleményezési folyamatban a véleményeknek – különös tekintettel a hátrányos helyzetű, társadalmi-gazdasági szempontból marginalizált csoportok véleményére – a lehető legszélesebb köre jelenjen meg.*

(2) *A jogszabályok előkészítése során biztosítani kell az egyeztetések átláthatóságát, azok minél teljesebb körű nyilvánosságát.*

(3) *A társadalmi egyeztetés során az abban részt vevők kölcsönösen együttműködve kötelesek eljárni.*”

²⁸ A 2005. évi gyors olajár-növekedéskor Gyurcsány Ferenc miniszterelnök azt nyilatkozta, hogy „előállt az a helyzet, amikor lehet és szükséges is a magyar kormánynek lépéseket tenni annak érdekében, hogy mérsékelje, csillapítsa és késleltesse az egyre növekvő olajárak hatását a magyar gazdaságra és társadalomra.” (Népszabadság Online, 2005. szeptember 11.: <http://www.nol.hu/cikk/376729/>) Ennek megfelelően csökkentették az üzemanyagok áfáját a közvélemény és az összes politikai párt kinyilvánított vagy hallgatóságos beleegyezése mellett. Ellenvéleményt csupán néhány ismert közgazdász és a Levegő Munkacsoport nyilvánított.

amelyek értelmét nem látják át (példa erre a tömeges adóelkerülés). Mindez tarthatatlan azért is, mert sokszor csupán populista, szakmailag semmivel sem alátámasztott kinyilatkoztatásokkal nyerték meg a nem megfelelően képzett és tájékozott lakosságot a hibás döntések meghozatalához.

II.) A LEVEGŐ MUNKACSOPORT JAVASLATAI

„Azok az országok, amelyek komoly gazdasági válságot éltek át, a fellendülés és fejlődés érdekében az oktatás, egészségügy és környezetvédelem területét fejlesztették. Magyarországon a pénzügyi kényszerek hatására épp ezek szorulnak háttérbe. Ahogy egy vállalat sem lehet sikeres, amelyet kizárólag fiskális szempontok vezérelnek, úgy egy ország sem lehet az.”

„Magyarország legnagyobb értéke az emberek tudásvagyona. (...) Az oktatásban „termelt” növekvő mennyiségű és minőségű tudásvagyon nélkül az uniós felzárkózás is csak vágy marad.”

A Magyar Európai Üzleti Tanács 2008. évi Jelentése²⁹

1. A humán erőforrások fejlesztése

Most minden egyébnél fontosabb, hogy oktatásunkat világszínvonalúra fejlesszük. A közoktatás teljesítményének javítására az Oktatási Kerekasztal Zöld Könyve³⁰ és más dokumentumok is tartalmaznak megfelelő javaslatokat. A Gazdasági és Szociális Tanácsnak az előbbi alapján készített állásfoglalása³¹ a következőket állapította meg: *„A legfontosabb feladat az oktatás minőségének javítása, amelynek előfeltétele a pedagógusképzés megújítása, a tanári pálya presztízsének helyreállítása, anyagi elismertségének érzékelhető növelése. A gyermekek tanulási és életpálya-esélyei közötti különbségek mérsékléséhez elengedhetetlen, hogy az óvodai nevelés négyéves kortól kötelező legyen. (...) Az oktatási kiadások még a pénzügyi-gazdasági válság közepette sem csökkenthetők, mert ezzel saját jövőnket élnénk föl.”* A HEBC szerint pedig *„azoknak kell a legfelkészültebbnek lenniük, akikre a gyermekeinket, a jövő generációját rábízuk. Versenyképtelen fizetéssel azonban ez nem várható el.”*³² Elengedhetetlen a pedagógusképzés megújítása: *„a pedagógusjelölteknek a magyar felsőoktatás irigyelt elitjévé kell válniuk”*³³. Legyen példánk Finnország, amely miközben (1990-93 között) a második világháború utáni európai gazdaságtörténet egyik legsúlyosabb válságával szembesült, és szinte minden téren keményen takarékoskodni kényszerült, az oktatásra és a kutatásra fordított összegeket csaknem megkétszerezte. Az

²⁹ **Az egyetlen út a fejlődés.** A Magyar Európai Üzleti Tanács éves jelentése, 2008
http://www.eucivil.hu/pdf/HEBC_Report2008.pdf

³⁰ **Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért** (2008), <http://mek.oszk.hu/08200/08222/08222.pdf>

³¹ **Fejlődésünket az oktatás minősége határozza meg** (A GSZT határozata, 2008. december 2.),
http://www.mgszt.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=117&Itemid=5

³² **Az egyetlen út a fejlődés.** A Magyar Európai Üzleti Tanács (HEBC) éves jelentése, 2008. Hasonlóan fogalmaz a HEBC **Kiszámíthatóság és versenyképesség** című, 2011. évi jelentése is: *„fontos feladat (...) a tanárok megbecsülése, a tanári pálya társadalmi presztízsének helyreállítása. Célul kell kitűzni, hogy a legjobbak oktassák a jövő generációit, a társadalom anyagi és erkölcsi megbecsülését élvezve.”*

³³ **Szárny és teher.** i.m.

eredmény: a következő évtizedben Finnország a leggyorsabban növekedő gazdaságok közé került Európában.³⁴

Az oktatási ráfordításoknak azonnali kedvező hatásaik is vannak a gazdaságra.³⁵ Az egyik legfontosabb ilyen hatás, hogy keresletet gerjesztenek a termékek és szolgáltatások iránt a hazai piacon.³⁶

Az egészségügy területén – az eddig szinte teljesen elhanyagolt – megelőzésre kell az erőket összpontosítani. A megelőzés fontosságát jól jellemzi a *The Ecologist* című folyóiratban 2005-ben megjelent cikk³⁷, amely arról számol be, hogy Kubában mintegy 220 dollár, az Egyesült Államokban viszont több mint 5000 dollár az egy lakosra jutó egészségügyi kiadás. **A hússzoros ráfordítás-különbség ellenére a születéskor várható élettartam mindkét országban 77 év, a csecsemőhalandóság pedig Kubában alacsonyabb, mint az Egyesült Államokban (6,3, illetve 6,5 elhalálozás jut ezer élveszülettre)!** Míg az USA-ban a pénzek nagy része a gyógyszert és berendezéseket gyártókhoz, felelősségbiztosítókhoz vándorol, a kubaiak a természetes gyógymódokra, az egészséges környezet megteremtésére és a szerényebb, de helyes életmód kialakítására, vagyis a megelőzésre összpontosítanak. A szegénység következtében kevesebb a fogyasztói társadalmakra jellemző ún. civilizációs ártalom (elhízás, mozgásszegénység, depresszió, túlzott gyógyszerfogyasztás). A szűk költségkeretek és az embargó miatt nem jut pénz drága

---

³⁴ „Finnország 1990-93 között a második világháború utáni európai gazdaságtörténet egyik legsúlyosabb válságával szembesült. A GDP 13 százalékkal (!) zsugorodott, a munkanélküliség 3,5 százalékról 19 százalékra szökkent fel. Ez a krízis sokkal súlyosabb volt arrafelé, mint akár az 1930-as évek nagy világgazdasági válsága, akár a mostani. A közhiedelemmel ellentétben ez a válság (...) nem a szovjet kereskedelem összeomlásából eredt. Tipikus pénzügyi válságnak indult, amelyet a gazdaság túlhevülése váltott ki. A devizában felvehető hitelek piacának nem kellően körültekintő liberalizálása indította el, amely a könnyen elérhető, olcsó kölcsönök nyakló nélküli felvételéhez és súlyos eladósodottséghez vezetett. (...) Vajon mit csináltak finn barátaink ebben a katasztrofális helyzetben? Átfogó takarékosági programot indítottak (...). De nem ez a legfontosabb. Hanem az, hogy a nadrágszj-meghúzás éveiben elkezdtek beruházni az emberbe. Az oktatásra és kutatásra fordított összegeket nem csökkentették. Sőt, a válságot követő négy esztendőben 74 százalékkal még növelték is. Az eredmény? A következő évtizedben Finnország a leggyorsabban növekedő gazdaságok közé került Európában.”
<http://www.eu2011.hu/hu/blog/mit-tanulhatunk-finnektol>

³⁵ Kerpen Gábor – Lukács András: **A közoktatásra fordított kiadások nemzetgazdasági hatásai és a közoktatás többletforrás-szükséglete.** Lélegzet Alapítvány, 2010, http://www.mgszt.hu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=69&Itemid=17

³⁶ „Ha csökkentik a szociális juttatásokat, akkor csökken azoknak a vásárlóereje, akik juttatásait csökkentik. Ha vásárlóerejük csökken, csökkennek vásárlásaik is, és ha vásárlásaik csökkennek, akkor csökken a forgalom és csökkennek azok eladásai is, akik termékeit eddig megvásárolták. Ha a munkanélküli vagy különösképpen a tartós munkanélküli nem kap segélyt, nem vásárol kenyeret, és a pék forgalma és keresete is csökken, de ha a pék keresete csökken, ő is kevesebbet vásárol és így tovább. A költségvetés hiányának és a szociális juttatásoknak a csökkentése tehát csökkenti a nemzeti jövedelmet is. Ezt az összefüggést Keynes írta le először, és ezért ezt keynesi hatásnak nevezik.

A jóléti kiadások csökkentése azonban nagyobb mértékben csökkenti a nemzeti jövedelmet, mint ahogy a jóléti kiadások csökkennek. Hogy az előbbi, igencsak leegyszerűsített, több évszázados példát folytassuk, a munkanélküli nem vesz kenyeret, a pék nem vesz bort, a vincellér nem vesz csizmát és így tovább. Azt, hogy a nemzeti jövedelem hányszor nagyobb mértékben csökken, mint amennyivel a jóléti kiadások csökkennek, a multiplikatőr mutatja meg, és minthogy ezt a fogalmat ugyancsak Keynes vezette be, ez a keynesi multiplikatőr. Ennek az összefüggésnek messzemenő politika következményei vannak. Ha ugyanis, a költségvetési hiány csökkentése érdekében, csökkentik a jóléti kiadásokat, ez az intézkedés nemcsak az általa közvetlenül érintett szegényeket sújtja, hanem mindenkit.”

Szakolczai György: **A magyar gazdaság alapvető problémái a szakirodalom tükrében.** Valóság, 2008. december, 89-107. o.

Természetesen koránt sem mindegy, milyen a fogyasztás szerkezete. A Levegő Munkacsoport javaslatának elfogadása éppen egy kedvezőbb, egészségesebb fogyasztási szerkezet kialakulását segítené elő.

³⁷ **Cuba – Health without wealth.** *The Ecologist*, 01/06/2005, http://www.theecologist.org/archive_detail.asp?content_id=472

eszközökre, gyógyszerekre. Ezt ellensúlyozza viszont az is, hogy arányaiban jóval több az orvos, mint az Egyesült Államokban (Kubában 170 lakosra jut egy orvos, az USA-ban 352 lakosra).

Magyarországon a megelőzést hivatott szolgálni az országgyűlés által 2003-ban elfogadott Nemzeti Népegészségügyi Program, amelynek igazából egyetlen komoly hibája van: az, hogy gyakorlatilag nem került végrehajtásra.

A fentiek nem jelentik azt, hogy a gyógyító egészségügy javítását, fejlesztését nem tartanánk fontosnak. Éppen ellenkezőleg: mindent lehetőleg meg kell tenni annak érdekében, hogy meggyógyítsuk azt, aki megbetegedett.

Egy tanulmány szerint „ha az egészségügyi mutatók terén Magyarország elérné Csehország szintjét, a GDP 2 százalékaival egyenlő nemzetgazdasági veszteséget kerülhetnének el.”³⁸

„Nagy luxus, hogy a munkaképes korosztály közel 50%-a nem dolgozik, de egyben lehetőség is, hogy a termelésbe és adófizetésbe történő bevonásukkal gyarapodjon az ország.”³⁹ Ez a lehetőség csak akkor válhat valóra, ha gyökeresen javul a lakosság képzettsége, valamint testi-lelki egészsége.

2. A kutatás-fejlesztés mennyiségi és minőségi javítása

Sürgető, hogy a magyar állam ösztönözze a vállalati kutatás-fejlesztést és innovációt (K+F+I) adókedvezményekkel és egyéb módokon, az eddiginél sokkal nagyobb összegekkel közvetlenül is finanszírozzon K+F+I tevékenységeket, és a lehető legjobban fizesse meg a kutatókat, fejlesztőket. Az elmúlt években a Magyar Innovációs Szövetség és más intézmények, kutatók⁴⁰ már részletes javaslatokat dolgoztak ki a hazai K+F+I érdemi javítása érdekében. Szükségesnek tartjuk ezeknek a mielőbbi megvalósítását.

3. Az állami intézményrendszer erősítése

Már többen, több helyütt⁴¹ is kifejtették, miért szükséges az aktív és erős állam. Ezért itt csupán azt emelnénk ki, hogy alapvetően fontos azoknak **az állami szervezeteknek a megerősítése, amelyek alapvető szerepet játszanak a jogszabályok betartatásában** (vám- és pénzügyőrség, rendőrség, ÁNTSZ, építésfelügyelet, növényvédelmi szolgálat, fogyasztóvédelmi hatóságok, környezet- és természetvédelmi, vízügyi területi szervek stb.). Szükségesnek tartjuk haladéktalanul megvizsgálni, hogy a hatósági munka terén élen járó országokban (például Svédországban) milyen feltételek mellett végzik ezeket a tevékenységeket, valamint figyelembe kell venni az Európai Unió vonatkozó ajánlásait⁴², és mindezeknek megfelelően alakítani a hazai gyakorlatot.

³⁸ Kató Gábor és mások: **Az egészség és egészségügyi rendszer fejlesztésének makrogazdasági kérdései.**

Lélegzet Alapítvány, 2010, http://www.mgszt.hu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=70&Itemid=17

³⁹ **Az egyetlen út a fejlődés.** A Magyar Európai Üzleti Tanács éves jelentése, 2008

⁴⁰ Ld. például: Balogh Tamás: **Az állami innovációpolitika mozgásterét egy környezetbarát fejlesztéspolitika megvalósításában.** Lélegzet Alapítvány, 2010, http://www.mgszt.hu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=67&Itemid=17

⁴¹ Ld. például: G. Fodor Gábor – Stumpf István: **A „jó kormányzás” két értelme – Avagy a demokratikus kormányzás programja és feltételei.** Nemzeti Érdek, 1. évfolyam 3. szám 2007. ősz.

⁴² Így például a környezet- és természetvédelmi hatóságokat illetően az IMPEL ajánlásait: <http://ec.europa.eu/environment/impel/>

4. A jogbiztonság javítása

Rendkívül sürgető a jogkövető magatartás lényeges felerősítése az állami és önkormányzati szférában. E nélkül aligha várható a jogkövető magatartás szélesebb körű megerősödése a társadalomban.

A jelenlegi helyzet ugyanis súlyosan sérti a jogbiztonságot, és szorosan összefügg a széles körben tapasztalható korrupcióval. (M megbízható forrásokból tudjuk például, hogy Magyarországon az ingatlanfejlesztők a beruházás értékének átlagosan 5–10 százalékát a politikusok és hatóságok megvesztegetésére fordítják.) A helyzet megváltoztatására már számos konkrét javaslat készült, azonban a megvalósításuk rendre elmarad.⁴³ Ezeket a javaslatokat mielőbb meg kell vizsgálni és átültetni a gyakorlatba. Korrupciónak tekintjük azt a sokszor előforduló esetet, amikor a hatóságok politikai nyomásra „rugalmasan” értelmezik a jogszabályokat⁴⁴. Számos olyan esetet is ismerünk, hogy amikor magas rangú politikust vagy gazdaságilag befolyásos személyeket érint az ügy, akkor „elalszik” a nyomozás, elmarad a számonkérés⁴⁵. Sürgető a korrupcióról szóló jogszabályok olyan módosítása is, hogy az érintett politikusok és köztisztviselők ne csak akkor legyenek büntethetőek, ha például a megvesztegetés konkrétan bizonyítható, hanem akkor is, ha „csak” egyéb jogszabályokat szegtek meg. Például a Btk.-ba be lehetne iktatni a következő paragrafust: *„Az a hivatalos személy, aki a működésével kapcsolatban másnak jogtalan előnyt ad vagy ígér, illetőleg a jogtalan előny adójával vagy ígérőjével egyetért, büntettet követ el, és ... büntetendő.”* Meg kell teremteni annak a lehetőségét, hogy a politikusok is büntetőjogi felelőséggel tartozzanak, ha a jogszabályokkal ellentétes javaslatokat terjesztenek elő vagy döntéseket hoznak.

Bár véleményünk szerint még sok kívánnivalót hagy maga után az Igazságügyi Minisztérium által elkészített Korrupció elleni stratégia⁴⁶ tervezete, a benne foglaltak megvalósítása is jelentős lépés lenne a korrupció visszaszorítása terén.

Szükséges az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés jelentős javítása is. Jelenleg ez gyakran rendkívül nehézkes, a döntések esetenként évekig elhúzódnak. Az igazságügyi szervekre fordított források túlságosan alacsonyak. Jelentősen javítani kell az itt dolgozók képzettségét is (különösen például a környezetvédelmi jog terén).

5. A fekete- és szürkegazdaság visszaszorítása

Határozott lépéseket kell tenni az adócsalások visszaszorítására. A Levegő Munkacsoport ennek érdekében konkrét javaslatokat dolgozott ki, amelyekről több alkalommal egyeztetett a Pénzügyminisztérium illetékeseivel. Bár az utóbbiak számos javaslattal egyetértettek, ezekből a mai napig szinte semmi nem valósult meg.

Számos olyan, egyszerűen és gyorsan végrehajtható intézkedés lehetséges, amellyel érdemben vissza lehet szorítani az adócsalást, a fekete- és szürkegazdaságot. Itt ezek közül sorolunk fel néhányat.

⁴³ Példa erre a kecskeméti Malom Center kapcsán készült ombudsmani jelentés. Ld. az állampolgári jogok országgyűlési biztosának Jelentését az OBH 4113/2004. és 6379/2004. számú ügyekben. Ld. a civil szervezetek vonatkozó levelét is: http://www.levego.hu/kiadvany/hirek/malom_nyiltlevel.pdf

⁴⁴ Példa erre a Magyar Dakar Rally, ld. <http://www.levego.hu/lelegzetnyi/0804.htm>

⁴⁵ Ennek jellemző példája volt a budapesti Erzsébetvárossal kapcsolatos visszaélés-sorozat. A Levegő Munkacsoport és három további szervezet által tett büntetőfeljelentés után a rendőrség másfél évig altatta az ügyet, majd miután az ügyészség visszavette a nyomozást, újabb egy évig tartott míg néhány személyt előzetes letartóztatásba helyeztek. Ld. <http://www.levego.hu/lelegzetnyi/0707.htm>

⁴⁶ http://irm.gov.hu/i/irm.gov.hu/files/downloads/Fooldal/Szakmai_munka/Korrupcio_Elleni_Strategia/korrupcio_elleni_strategia_v6_korr_nelkul.doc

- 1.) Az adócsalások, adóelkerülések egyik leggyakoribb módja, hogy céges költségként számolják el a személygépkocsik magánhasználatát, illetve sokszor fiktív használatot számolnak el. Mindez évente 1200-1500 milliárd forintot tesz ki (azaz ennyi adót, járulékot kellene az érintetteknek befizetniük, ha a magáncélú személygépkocsi-vásárlást, használatot mindenki az adózott jövedelméből számolná el, illetve megszűnne a fiktív kilométerek elszámolása). Hasonló jelenségek más uniós országokban is előfordulnak, de Magyarország – az Európai Bizottság Adóügyi Főigazgatósága megbízásából készült tanulmány szerint⁴⁷ – e tekintetben a legrosszabbak közé tartozik. Ezek az adócsalások ráadásul társadalmilag is rendkívül igazságtalanok, mivel a lakosság leggazdagabb 30 százaléknak jut az így elcsalt összeg csaknem 80 százaléka. Az ilyen jellegű adócsalások, adóelkerülések csökkentése érdekében a Levegő Munkacsoport az elmúlt évek során több alkalommal is részletes javaslatokat dolgozott ki és juttatott el a mindenkori pénzügyi kormányzatnak.⁴⁸
- 2.) A közúti fuvarozásban a gépkocsivezetők adó- és járulégmentesen elszámolhatják az „üzemanyag-megtakarításaikat”, azaz legálisan bújhatnak ki a közterhek nagy részének megfizetése alól. Korábban ezt korlátlanul tehették, 2010-től kezdve már „csak” havi 100 000 forintig. Erről a „korlátozásról” így nyilatkozott *Wáberer György*, a Magyar Közúti Fuvarozók Egyesületének akkori elnöke: „...*ha azonban megszorozzuk ezt az összeget a magyarországi hivatásos gépkocsivezetők számával, s kiszámoljuk, hogy az adómentesség részbeni megtartása következtében mennyi marad a cégeknél, illetve a gépkocsivezetőknél, akkor a kormány által tavaly vállalt 4,5 milliárd forintnyi támogatásnak a többszöröse jön ki. (...) A többi ágazathoz képest a mi szakmánk sokkal több támogatást kapott az elmúlt évben...*”⁴⁹ A KSH energiastatisztikája szerint a „szállítás, raktározás, posta és távközlés” ágazatoknak a 2008. évi összes gázolaj-felhasználása 660 ezer tonna volt. Ezért a mennyiségért a fuvarozók áfa nélkül mintegy 200 milliárd forintot fizettek. (Az áfát a közúti fuvarozók visszaigényelhetik.) A KSH adatai szerint 2008-ban Magyarországon 424 000 tehergépkocsi volt forgalomban. Ha nagyon szerényen azt feltételezzük, hogy a szóban forgó „üzemanyag-megtakarítást” mindössze 100 000 gépkocsivezető vette igénybe, és ők is havonta átlagosan csupán 50 000 forint erejéig, akkor (12 hónap × 50 000 Ft × 100 000 fő=) 60 milliárd forint „megtakarítást” kapunk, ami a közúti fuvarozásban felhasznált összes üzemanyag 30 százaléka. Még ennyi üzemanyagot megtakarítani is nyilvánvalóan fizikai képtelenség, vagyis döbbenetes mértékű adócsalással állunk szemben. Tehát az említett kedvezmény eltörlése szükséges.
- 3.) Az adó- és járulékcshalások visszaszorítása szükséges a munkaerő-kölcsönző vállalkozásoknál. Jelentős államháztartási bevételekiesést okoznak ugyanis a munkaerő-kölcsönzéssel foglalkozó cégek, amelyek gyakran nem fizetnek járulékot a náluk bejelentett, de máshol foglalkoztatott munkavállalók után.⁵⁰ Rendkívül gyakori ez a

⁴⁷ Ld. **Káros-e környezetre a cégautók adózási gyakorlata az Európai Unióban?**

http://www.levego.hu/sites/default/files/cegauto_Brusszel_110228.pdf

⁴⁸ Lukács András – Pavics Lázár – Pál János – Horváth Zsolt: **Zöld gazdaságélénkítés – Környezetbarát közlekedés.** Lélegzet Alapítvány, 2010, http://www.levego.hu/sites/default/files/kiadvanyok/kornyeztbarat-kozlekedes_2010.pdf

Javaslatok az adótörvényekhez, Levegő Munkacsoport, 2010. október,

http://www.levego.hu/sites/default/files/adotv_mod_1010v.pdf

⁴⁹ **Úton** (a közúti közlekedési szolgáltatók szakmai lapja), 2009. november, 19. oldal

⁵⁰ A sajtóban megjelent néhány cikk a témával kapcsolatban:

- **Munkaerő-kölcsönző cégek buktak le,** Népszava, 2010. június 22., <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=314010>

jelenség többek között az őrző-védő cégeknél és a kereskedelmi áruházláncoknál. Indokolt a járulékbevallások és befizetések szigorúbb ellenőrzése ebben az ágazatban, valamint a jellemzően kölcsönzött munkaerőt foglalkoztatók szigorúbb munkaügyi ellenőrzése. Indokoltnak tartjuk, hogy ezekben az esetekben ne csak a munkaerőt kölcsönző cégeket büntessék – sokszor behajthatatlan módon –, hanem az ő szolgáltatásaikat igénybe vevőket is, amennyiben bizonyítható, hogy piaci előnyhöz jutottak a munkaerő-kölcsönzők adó- és járuléksalásából. Javasoljuk, hogy a munkaerő-kölcsönző cégeknek kötelező legyen minden hónap 20. napjáig adatot szolgáltatni a náluk bejelentett dolgozók után megfizetett járulékokról a munkavállalót foglalkoztató számára. Az adatszolgáltatást a magyarorszag.hu honlapon lévő ügyfélkapun is elérhető járulékadat-kivonat mintájára lenne célszerű előírni. A kölcsönzött munkavállalót foglalkoztató csak olyan személyeket foglalkoztathasson, akik után az adók és járulékok bevallásra és megfizetésre is kerültek. A foglalkoztatóknál minden munkaerő-kölcsönzéssel foglalkoztatott személy fentiek szerinti adatszolgáltatását meg kelljen őrizni és a munkaügyi ellenőrzéskor be kelljen mutatni. **■**

- 4.) A Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál (NAV) növelni kell a lánckereskedelmi vizsgálatok számát a körhinta csalások felderítésére. Célként kell kitűzni a felderített esetek számának növelését. Meggyőződésünk, hogy a multinacionális nagyvállalatok, illetve a kiemelt adózók e tekintetben Magyarországon ma is szent tehénként vannak elkönyelve, pedig a körhinta csalások nagyban szolgálják az ő érdeküket is. Indokoltnak és szükségesnek érezzük a jelenleginél nagyobb apparátus foglalkoztatását az ilyen csalások felderítésére, az érintetti kör átfogó, az összefüggéseket is feltáró nyomozati eszközökkel is kiegészített ellenőrzésével.⁵¹
- 5.) Javasoljuk a számítástechnikai eszközöket forgalmazók (számítógép toner, alkatrészek, fénymásolók stb.) bevonását a fordított áfa-rendszerbe, mivel ezen a területen rendkívüli mértékben elterjedtek az áfacsalások (amint azt az Electro World esete is bizonyította).
- 6.) Szoftveresen alkalmassá kell tenni a könyvelőprogramokat és az eBEV rendszert, hogy az áfa-bevallásokkal egyidőben az alapbizonylatokról is adatot szolgáltatassanak legalább a következő tartalommal: a számlakibocsátó adószáma, a számla száma, a számla nettó és bruttó összege, valamint áfa-tartalma. Ennek a módszernek a bevezetésével jelentősen csökkenthető a számlagyárak működése. A bevallások feldolgozása után egy egyszerű program futtatásával ugyanis meggyőződhetünk arról, hogy a visszaigénylésbe állított számla után a kibocsátó megfizette-e az áfát. Ehhez kapcsolódóan indokolt az éves áfa-bevallás lehetőségének a megszüntetése. Tudomásunk szerint a könyvelő szoftverek már ma is alkalmasak az adatszolgáltatásra, csupán az ÁNYK program fejlesztése szükséges az információk fogadásához. Ez az adatszolgáltatás nem járna többletmunkával a könyvelők számára, hiszen a bevallásokat egyébként is a részletes áfa-listákból állítják össze, így csupán egy technikai lépés a lista csatolása az áfa-bevalláshoz. Az éves áfa-

-
- **300 milliós adócsalás szövevényes hálózatát leplezte le a NAV**, Bombahír, 2011. július 21., <http://www.bombahir.hu/hirek/300-millios-adocsalas-szovevényes-halozatat-leplezte-le-a-nav> ,
  - **Hajléktalanok, nincstelenek ültek a számlagyárak igazgatói székében: 300 milliós adócsalást leplezett le a NAV**, Privátkopó, 2011.07.23., <http://privatkopo.hu/WebArticleShow.aspx?AGM=GazdasagiBunugyek&MN=GazdasagiBunugyek&AN=szolnokadocsal&LN=Hungarian>

⁵¹ A körhinta csalásokról részletesebb tájékoztatás az APEH szakembereinek tollából: **Az APEH információcserével kapcsolatos statisztikája**, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:2PjopQjN2yUJ:www.scribd.com/doc/58877244/46/Az-APEH-informacioserevel-kapcsolatos-statisztikaja+carousel+csal%C3%A1s&cd=4&hl=hu&ct=clnk&gl=hu&lr=lang_hu&client=firefox-a&source=www.google.hu

bevallási lehetőség megszüntetése a fentiek nélkül is indokolható. Ezzel párhuzamosan elképzelhetőnek tartjuk az alanyi adómentes értékhatár megemelését.

- 7.) Közbeszerzésen elnyert megbízásoknál tiltani kellene a megbízási láncolatok kialakítását. Ezáltal jelentősen visszaszorulna a korrupció és nőnének a járulék- és adóbevételek. Jelenleg nem ritka, hogy a közbeszerzésen nyertes cég helyett a munkát végül a hatodik alvállalkozó látja el. Ez a rendszer a minőségbiztosításnak is komoly akadálya.
- 8.) Javasoljuk a szankciórendszer és ellenőrzési gyakorlat átalakítását oly módon, hogy a költségvetési bevételekieséssel nem járó, pusztán adminisztrációs hibának minősíthető mulasztások szankcionálása ne legyen aránytalan a bizonyíthatóan szándékos és bevételekiesést is okozó mulasztásokhoz képest.
- 9.) Megfelelő előkészítés után, a külföldi tapasztalatok felhasználásával akár 2013. január 1-től bevezethető Magyarországon a kötelező éves vagyonyilatkozat rendszere. Az éves adóbevallásokkal egy időben beadandó vagyonyilatkozat nagyban megkönnyítené a jogalap nélküli vagyonosodások felderítését, ezzel csökkentve a feketegazdaság mértékét. Egyúttal az éves vagyonyilatkozat előírása már önmagában visszatartó erőt jelentene az adócsalásokkal szemben.
- 10.) Csökkenteni kell a NAV évről évre növekvő kintlévőség-állományát, melynek legnagyobb része nem behajtható. Első lépésként meg kell változtatni azt a gyakorlatot, hogy a NAV éves célértékként a megállapított adóhiányokat határozza meg és ennek alapján nyújt prémiumot a dolgozóinak. Ez a módszer csak az adóhiány megállapítására ösztönöz, nem pedig az adók behajtására. Helyesebb lenne a behajtott adóhiányokat célként megadni és kizárólag ehhez kötni a NAV-on belüli premizálást.
- 11.) Javasoljuk, hogy minden Magyarországon bejegyzett és működő cégről a NAV a jelenlegi köztartozásmentes adózói adatbázishoz hasonló nyilvántartást vezessen és azt minden hónap 10. napjáig frissítse. Az adatbázisban csak az szerepelhessen, aki minden bevallási és befizetési kötelezettségének határidőben eleget tett. E nyilvántartás vezetése nagyban megkönnyítené a céges kapcsolatok kialakítását, illetve hozzájárulna az adómorál javulásához. Az adatbázisban való szereplés pedig számos előnnyel járhat az adatbázisban nem szereplőkkel szemben (például közbeszerzési eljárásoknál nem kellene ezeknek a cégeknek külön igazolásokat benyújtaniuk, a nagyobb megbízhatóság miatt ritkábban ellenőrizné őket az adóhivatal, a lehetséges üzleti partnerek is nagyobb bizalommal fordulnának az ilyen cégekhez).
- 12.) Javasoljuk továbbá az adórendszer fokozatos átalakítását olyan módon, hogy jóval kisebb adó terhelje az emberi munkát és sokkal nagyobb adók a természeti erőforrásokat, a környezet szennyezését.⁵² Ez utóbbi adókat azért is érdemes előnyben részesíteni, mert beszédük általában jóval egyszerűbb, viszont a befizetés elkerülése, az adócsalás esetükben jóval nehezebb.

6. Az árak helyretétele a külső költségek érvényesítésével

---

⁵² Az adórendszer ilyen átalakítására a Levegő Munkacsoport 20 éve rendszeresen dolgoz ki konkrét javaslatokat (ld. a www.levego.hu honlap **Államháztartási reform** rovatában).

A Levegő Munkacsoport korábbi tanulmányaiban számos konkrét javaslatot tett arra, miként lehetne a külső költségeket (a használók, szennyezők által meg nem fizetett egészségi, környezeti és egyéb károkat) beépíteni az árakba.⁵³ Az alábbiakban röviden ismertetjük ennek az elgondolásnak az elméleti alapjait, valamint az Európai Unió és az OECD álláspontját a témakörrel kapcsolatban.

„A jelenlegi fejlődési modell idejét múlt és zsákutcába vezetett. ... Az ipari társadalmak egyrészt pazarolják a természeti erőforrásokat (melyeknek vagy egyáltalán nincs árak, vagy ha van is, az nem fejezi ki szűkösségüket), másrészt pedig egyre kevesebb munkaerőt használnak fel. ... A munkaerő alacsony kihasználását és egyre növekvő helyettesítését tőkével és energiával a termelési tényezők torz árai okozzák” – jelentette ki Jacques Delors, az Európai Unió elnöke az 1995. évi esseni csúcstalálkozón elhangzott beszédében.

Azóta az Európai Unió sok-sok dokumentumában szorgalmazta az árak helyretételét megfelelő adókkal, díjakkal és a támogatási politika felülvizsgálatával. Ennek fontos eleme a „szennyező fizet” elv, amely megtalálható az Európai Közösségek Alapszerződésében is.⁵⁴

Az Európai Unió Tanácsa 2005. júniusi csúcstalálkozójának zárónyilatkozata kimondja: *„A SZENNYEZŐ FIZESSEN – Biztosítani kell, hogy az árak tükrözzék a valódi költségeket, amelyeket a termelési és fogyasztási tevékenységek okoznak a társadalomnak, és hogy a szennyezők fizessék meg azokat a károkat, amelyeket előidéznek az emberi egészségben és a környezetben.”*⁵⁵

Ezt a politikát tükrözte az EU gazdasági és pénzügyminisztereinek 2000. szeptember 9-én, az akkori olajár-válság idején kiadott közös nyilatkozata, amely szerint gazdasági és környezetvédelmi okok miatt nem szabad csökkenteni az üzemanyagok adóit.⁵⁶ A 2005. évi olajár-robbanás alkalmával az Európai Bizottság, valamint az EU-tagországok pénzügyminiszterei ismételten megerősítették, hogy nem szabad csökkenteni az üzemanyagok adóját. Ezt az álláspontot hangoztatta akkor Budapesten Joaquín Almunia, az Európai Unió pénzügyi biztosja is.⁵⁷

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet, az OECD már több mint három évtizede napirenden tartja kérdést. *„A környezeti erőforrások általában korlátozottak, így a termelésben, valamint fogyasztásban történő felhasználásuk a károsodásukhoz vezethet.*

⁵³ Legutóbb **Az államháztartás ökoszociális reformja** című tanulmányban (http://www.levego.hu/letoltes/kiadvanyok/zoldkolts_tan_2008.pdf), valamint **Az iskola fontosabb, mint az autózás** című állásfoglalásában: http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/iskola-fontosabb_0811.pdf.

⁵⁴ „A közösségi környezetvédelmi politikának a környezet védelmét a legmagasabb szinten kell megvalósítania, figyelembe véve a közösség különböző térségeinek helyi sajátosságait. A közösségi politikának az elővigyázatosság elvére kell épülnie, továbbá megelőző intézkedések megtétele szükséges, a környezeti károkat elsődlegesen annak forrásánál kell helyrehozni, és a szennyezőnek kell megfizetnie az okozott kárt.” **Az Európai Közösségek Alapszerződése**, 174. cikkely, 2. bekezdés

⁵⁵ „MAKE POLLUTERS PAY – Ensure that prices reflect the real costs to society of production and consumption activities and that polluters pay for the damage they cause to human health and the environment.” **Presidency Conclusions**, Brussels, European Union, 16 and 17 June 2005

⁵⁶ <http://ue.eu.int/newsroom/main.cfm?LANG=1>

⁵⁷ **Joaquín Almunia: az üzemanyagáfa-csökkentés ellentétes a manchesteri állásfoglalással!** – „Néhány ország nem tartja magát ahhoz az egyhangú állásfoglaláshoz, amelyet huszonöt EU-tagország pénzügyminisztere fogadott el a manchesteri értekezleten, ahol a magasra szökött világpiaci kőolajárak következményeinek kezelését vitatták meg - állapította meg Joaquín Almunia, az Európai Unió pénzügyi biztosja budapesti látogatása során újságírók előtt pénteken arra kérdésre, hogyan ítéli meg a magyarországi döntést, amely előrehozta a benzinre és a gázolajra kivetett áfa csökkentését. A bizottságnak azonban nincs jogi lehetősége az ilyen esetekkel kapcsolatban, mindössze annyit tehet, hogy nyomon követi az egyes országok intézkedéseit és elemzését a gazdasági és pénzügyminiszterek tanácsa, az Ecofin októberi ülése elé terjesztendő jelentésében összefoglalja. Az Európai Unió pénzügyminiszterei Manchesterben tartott értekezletükön legutóbbi egységes álláspontot foglaltak el arról, hogy kerüljük az egyoldalú intézkedéseket, a piaci versenyt torzító és az alkalmazkodást hátráltató megoldásokat, például az adócsökkentést – emlékeztetett Almunia.” (MTI Eco, 2005-09-16). <http://www.vg.hu/kozelet/almunia-az-uzemanyagafa-csokkent-es-ellentetes-a-manchesteri-allasfoglalassal-99476>

*Amikor ennek a károsodásnak a költségeit nem veszik megfelelően figyelembe az árrendszerben, akkor a piac nem tükrözi e források szűkös voltát se nemzeti, se nemzetközi szinten. Éppen ezért szükség van olyan intézkedésekre, amelyek célja a szennyezés csökkentése és a források jobb elosztása azáltal, hogy a termékek ára — amely az előállításuknál felhasznált erőforrások minőségével és/vagy mennyiségével van összefüggésben — pontosabban tükrözi e források viszonylagos szűköségét, illetve hogy a gazdaság érintett szereplői ennek megfelelően viselkednek. ... A szennyezés megelőzésével és szabályozásával kapcsolatos költségek megosztásakor alkalmazandó elv, a szűkösen rendelkezésre álló környezeti erőforrások ésszerűbb felhasználására ösztönző és a nemzetközi kereskedelem, valamint a beruházások terén előforduló torzulások elkerülését szolgáló, úgynevezett "szennyező fizet" elv. Ez az elv azt jelenti, hogy a szennyezést okozónak kell viselnie az összes költséget, amely a hivatalos szervek által a környezet elfogadható állapotának biztosítása érdekében hozott, fent említett intézkedések végrehajtása során merül fel. Más szóval, az intézkedések költségeinek meg kell jelenniük azon áruk és szolgáltatások körében, amelyek előállítása és/vagy fogyasztása során a szennyezés történt."*⁵⁸

Az OECD több tanulmányt is megjelentetett a témáról, amelyek rámutattak a környezetvédelmi szempontú adóztatás előnyeire.⁵⁹

Ettől a témától elválaszthatatlan az állami támogatások kérdésköre – annál is inkább, mivel a meg nem fizetett környezeti és egészségi károk az állami támogatás egy (többnyire rejtett) formáját jelentik.

Ugyancsak az Európai Közösségek Alapszerződése tartalmazza a piacot torzító állami támogatások tilalmát (87. cikkely), bár ez alól bizonyos feltételek esetén mentességet ad (87–89. cikkely). A támogatások kérdésére az Európai Unió egyre nagyobb figyelmet fordít. Így például a 2002. márciusában tartott barcelonai csúcstalálkozó zárónyilatkozata a következőket tartalmazza: „29. A kevesebb és jobban célzott állami támogatás a hatékony verseny egyik kulcskérdése az Európai Unióban. E cél érdekében az Unió megerősíti a tagországoknak azt az elhatározását, hogy 2003-ig csökkentik az állami támogatásoknak a bruttó hazai termékhez viszonyított arányát, törekcsenek a verseny tekintetében leginkább torzító hatású támogatások megszüntetésére, átirányítják a támogatást a horizontálisabb és közösebb célokra, beleértve a kohéziós célokat, és olyan esetekben alkalmazzák, amikor nyilvánvalóan ki kell igazítani a piac kudarcait.”⁶⁰

Az állami támogatások kérdéskörében az OECD kezdeményező és vezető szerepet játszik, különös tekintettel a környezetvédelmi szempontból káros támogatásokra (kkt-k). 2001-ben a szervezet Titkársága az OECD-miniszterek kérésére kifejezetten elkezdett foglalkozni a kkt-kal. Párhuzamosan folynak ezirányú munkák az Élelmiszer, Mezőgazdaság és Halászat Igazgatóságán, a Környezetvédelmi Igazgatóságán, a Kereskedelmi Igazgatóságán, a Nemzetközi Energia Ügynökségben (IEA), a Tudományos, Technológiai és Ipari Igazgatóságán és a Közlekedési Miniszterek Európai Konferenciáján (ECMT), illetve az utóbbiból átalakulás révén létrejött Nemzetközi Közlekedési Fórumon (ITF).

Az első konferenciát a kkt-król az OECD 2003. november 3-4-én tartotta Párizsban⁶¹. 2003-ban jelentette meg az OECD a „Környezetileg káros támogatások: közpolitikai témák és kihívások”⁶² című könyvet. Ennek témája a kkt-k kategorizálása és beazonosítása volt. A 2005-ben kiadott második könyv címe: „Környezetileg káros támogatások: a reform

⁵⁸ Az OECD Tanácsának 1972. évi C(72)128. számú ajánlása

⁵⁹ Így például 2006-ban a **The Political Economy of Environmentally Related Taxes** című kötetet, amelynek magyar nyelvű ismertetője itt olvasható: http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/occd0704.pdf

⁶⁰ **Presidency Conclusions, Barcelona European Council, 15 and 16 March 2002**

⁶¹ Ld. www.oecd.org/agr/env

⁶² **Environmentally Harmful Subsidies: Policy Issues and Challenges**. OECD, 2003: http://www.ine.gob.mx/dgipea/download/harmful_subsidies.pdf

kihívásai”⁶³. Témája részben megegyezik az előzővel: foglalkozik a kkt-k definíciójával, mérésének lehetőségével és az ún. ellenőrző jegyzék (*checklist*) alkalmazásával. Ezen túl esettanulmányokat tartalmaz a mezőgazdasági, halászati, vízügyi, energiaipari és közlekedési ágazatokról. A fő különbség az előző kötethez képest abban áll, hogy míg az előző kötet csak érintette, ez behatóan tárgyalja azokat a legfontosabb feszültségeket és konfliktusokat, melyek a támogatási politika reformjakor fellépnek. A kérdés tehát az, hogy hogyan lehet legyőzni a támogatási reform útjában álló politikai és gazdasági akadályokat. A könyv erre kidolgozott stratégiákat is tartalmaz.

Az Európai Bizottság az Európai Tanács felkérésére módszertant dolgozott ki a kkt-k kimutatására.⁶⁴

Az Európai Unió számos ajánlást és intézkedést tett a káros támogatások leépítése és az ún. külső költségeknek (externáliáknak) az árakba történő beépítése érdekében. Ezeket az intézkedéseket különösen ajánlotta az újonnan csatlakozott tagországoknak: „*A piaci eszközök további lehetőséget nyújtanak a jelölt országoknak, hogy hatékonyan alkalmazzák az EU környezetvédelmi jogszabályait a gyakorlatban. Így ezek az eszközök elősegíthetik, hogy az EU környezetvédelmi normáit költséghatékony módon érvényesítsék. Ezen túlmenően a piaci eszközök alkalmazása kisebb terhet ró a közigazgatásra. Ez egy fontos szempont, mivel a közép- és kelet-európai országok közigazgatására igen nagy nyomás nehezedik, hogy alkalmazkodjon a piacgazdaság szabályaihoz és az EU-tagság követelményeihez.*”⁶⁵

Az EU felismerte, hogy „a szennyező fizet” elv megsértése a közlekedés terén a legsúlyosabbak közé tartozik, ezért ezzel a témával különösen sokat foglalkozik. Így például az 1995-ben megjelent „Igazságos és hatékony árak felé a közlekedésben” című Zöld könyv⁶⁶ és az 1998-ban közzétett „Az infrastruktúra igazságos megfizetése”⁶⁷ című Fehér könyv egyaránt megállapítja, hogy „*az aránytalanságok és hiányosságok egyik legfontosabb oka, hogy a közlekedőket nem sikerült megfelelően szembesíteni tevékenységük költségével. Mivel az árak nem fejezik ki a közlekedés teljes társadalmi költségét, a kereslet rendellenesen nagyra növekedett. Megfelelő árképzéssel és infrastrukturapolitikával ezek a hiányosságok idővel nagyrészt kiküszöbölhetők lennének.*” Az EU 2001-ben elfogadott közlekedéspolitikája ezt szó szerint megerősítette.⁶⁸

Az Európai Bizottság 2001-ben nyilvánosságra hozott Zöld könyve az energiaellátás-biztonsági stratégiáról szorgalmazza az energiaadók – köztük az üzemanyagok adóinak – emelését. Ezt egyebek mellett a következőkkel indokolja: „*Egy egyre inkább nyitott piacon az adóztatás a legrugalmasabb és leghatékonyabb eszköz a résztvevők viselkedésének megváltoztatására.*” A Zöld könyv szerint az energiaadók emelése „*a fogyasztást a*

---

⁶³ **Environmentally Harmful Subsidies. Challenges for Reform.** OECD, 2005:

<http://www.oecdbookshop.org/oecd/display.asp?lang=EN&sf1=identifiers&st1=512005081e1>

⁶⁴ **Miként lehet felszámolni a környezetileg káros támogatásokat,**

http://levego.hu/sites/default/files/kapcsolodo/brusszel-karostamogatások_0910.pdf

⁶⁵ The Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on “**Bringing our needs and responsibilities together – Integrating environmental issues with economic policy**” COM(2000) 576 final, Brussels, 20.9.2000

⁶⁶ **Towards Fair and Efficient Pricing in Transport. Policy Options for Internalizing the External Costs of Transport in the European Union.** – Commission of the European Communities, Brussels, 20.12.1995, COM(95) 691 final

⁶⁷ **Fair Payment for Infrastructure Use. A phased approach to a common transport infrastructure charging framework in the EU** – European Commission, Directorate General VII Transport, 22 July 1998

⁶⁸ Fehér könyv: **Európai közlekedéspolitika 2010-ig: itt az idő dönteni.** COM(2001)370. Az Európai Közösségek Bizottsága Brüsszel, 2001. szeptember 12.

http://ec.europa.eu/transport/white_paper/documents/doc/lb_texte_complet_en.pdf. Magyarul a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium jelentette meg.

*környezetbarátabb technológiák irányába tereli, ami elősegíti az ellátás biztonságának fokozását.*⁶⁹

A fentieknek megfelelően az EU 2003-ban új irányelvet fogadott el az egységes európai energiaadóról, amelyben meghatározzák az energiaadók minimális – és fokozatosan növekvő – mértékét.⁷⁰ 2006-ban pedig elfogadták a tehergépjárművekre kivetendő úthasználati díjról szóló új irányelvet, bár néhány tagország ellenállása miatt a díj bevezetését nem tették kötelezővé.

Az EU több tagországa jelentős lépéseket tett az állami támogatások felszámolására, a külső költségek beépítésére az árakba, egyes esetekben látványos eredménnyel. Például 2000 és 2005 között az Európai Unióban összességében folyamatosan nőtt a közlekedésből származó szén-dioxid-kibocsátás kivéve azt a két országot, ahol rendszeresen emelték az üzemanyagadókat. Nagy-Britanniában és Németországban ugyanis a kibocsátás csökkent. Németországban 1950-től 2000-ig szinte minden évben növekedett az üzemanyag-fogyasztás, és csökkent a tömegközlekedési utasok száma, azonban ez a folyamat 2000-tól kezdve megfordult (5. táblázat)! A német adóreform keretében más környezetszennyező tevékenységek és termékek adóját is emelték, ugyanakkor csökkentették a társadalombiztosítási járulékot. Ennek hatására összességében több mint 250 ezerrel megnőtt a munkahelyek száma – részben a munkaerő árának csökkenése, részben az energiahatékonysági beruházások következtében. Az energiafogyasztás 2000 és 2003 között 2,3 százalékkal csökkent. A reform sok vállalatnál elősegítette az innovációt és hozzájárult az energiaköltségek mérsékléséhez. A bevezetéskor széles körű lakossági tájékoztató kampányt indítottak, amelynek során közérthető – és sokszor humoros – módon hívták fel az emberek figyelmét az adóreform előnyeire. Az Interneten „ökoadó-számlálót” tettek közzé, amelynek segítségével mindenki kiszámíthatta, miként hat a reform a saját háztartására.

5. táblázat: Az üzemanyag-fogyasztásnak, a tömegközlekedési utasok számának és a közös autóhasználatban részt vevők számának alakulása Németországban 1999 és 2005 között (változás az előző évhez képest, százalékban)

Év	Üzemanyag-fogyasztás	Tömegközlekedési utasok száma	Közös autóhasználatban részt vevők száma
2000	-2,8	+0,8	+26
2001	-1,0	+0,8	+22
2002	-2,3	+0,5	+ 8
2003	-3,5	+1,5	+15
2004	-2,3	+0,9	+10
2005	-4,9	n.a.	n.a.

Forrás: Német Környezet- és Természetvédelmi és Nukleáris Biztonsági Minisztérium

A zöld államháztartási reform, illetve a környezetvédelmi adóreform kedvező nemzetgazdasági hatását mutatta ki az e vonatkozásban a legalaposabb kutatás eredményeként készült COMETR-tanulmány.⁷¹ Az Európai Bizottság által megrendelt kutatás kimutatta: azokban az országokban, ahol bevezették ezt az adóreformot, a széndioxid-kibocsátás átlagosan 3-4 százalékkal csökkent. A vizsgált öt országban a GDP 0,5 százalékos

⁶⁹ **Towards a European strategy for the security of energy supply.** Green Paper, COM(2000) 769 final, European Commission, 29 November 2000. http://ec.europa.eu/energy/green-paper-energy-supply/doc/green_paper_energy_supply_en.pdf

⁷⁰ **A Tanács 2003/96/EK irányelve (2003. október 27.) az energiatermékek és a villamos energia közösségi adóztatási keretének átszervezéséről.** Lásd még: **Egységes európai energiaadó,** <http://www.lelegzet.hu/archivum/2003/05/2766.hpp>

⁷¹ Ld. http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/brussz-konf_0703.pdf

növekedése tisztán a környezetvédelmi adóreformnak volt köszönhető. Az energiaadó ösztönözte az energiatakarékosságot, az új termékek kifejlesztését és olyan innovációs folyamatokat indított el, ami előmozdította a versenyképességet.⁷²

A szintén az Európai Bizottság megbízásából készült GRACE-tanulmány⁷³ szerint több mint 1000 milliárd forinttal javulna a közjólét Magyarországon évente, ha a közúti közlekedés által okozott környezeti és egészségi károk költségét megfelelő adók és díjak formájában megfizettetnék a közlekedés résztvevőivel, és az így keletkezett többletbevételt az élők munkát terhelő adók és járulékok csökkentésére használnák fel. A bruttó hazai termék (GDP) 4 százalékanak megfelelő gyarapodás a környezeti és egészségi károk mérséklődésének volna köszönhető, valamint annak, hogy az árak jóval kevésbé torzítanának, és így a gazdaság szereplői a mainál sokkal ésszerűbb döntéseket hoznának.

Az „Éghajlatváltozás és foglalkoztatás – Az éghajlatváltozás és a széndioxid-kibocsátás csökkentésére irányuló intézkedések hatása az EU-25-öknél 2030-ig” című, az Európai Szakszervezeti Szövetség (ETUC), a spanyol Munka, Környezet és Egészség Szakszervezeti Intézet (ISTAS), a Társadalmi Fejlesztési Ügynökség (SDA), a Syndex és a Wuppertal Intézet által közösen végzett kutatás⁷⁴ megállapította, hogy a piaci eszközök alkalmazása az éghajlatváltozás elleni küzdelemben kettős hozadékkal jár majd: javul a környezet állapota és növekszik a foglalkoztatottság. Az energiahatékonysági beruházásoknál, az épületek korszerűsítésénél, a tömegközlekedésnél, a vasútnál és más területeken összességében több munkahely keletkezik, mint amennyi megszűnik az energiaigényes tevékenységeknél.

A PetrE projekt⁷⁵ (termelékenység, környezetvédelmi adóreform és a fenntartható fejlődés az EU27 országaiban) a széndioxid-kibocsátás egy meghatározott csökkentéséhez szükséges adó mértékét vizsgálta. **A modellezés azt mutatta, hogy magas széndioxid-ár szükséges ahhoz, hogy az EU csökkentési célja elérhető legyen, azonban ennek gazdaságilag kedvező hatása lenne: a GDP-t 0,2-0,8 százalékkal növelné, GDP-hez viszonyítva az adóbevételek 1,8-6,2 százalékat adná és a foglalkoztatottságot 1,1-2,7 százalékkal emelné.**

A brit kormány által létrehozott Zöld Pénzügyi Bizottság megállapította, hogy a zöld adók széleskörű bevezetése lehetővé teszi az üvegházhatású gázok 2020-ra tervezett kibocsátás-csökkenésének elérését. Az így keletkező olcsóbb munkaerő hatására 2020-ra 455 000 új állás keletkezne, és mindez a gazdasági növekedést alig érintené.⁷⁶

A régebbi és az új tagországokban évekig növekedett a környezetvédelmi adók száma és mértéke. Bár az utóbbi években néhány tényező hatására ez a növekedés nem folytatódott, a pénzügyi válság és az ennek nyomán keletkező hatalmas államháztartási hiányok miatt egyes kormányok ismét fokozott figyelemmel vizsgálják a környezetvédelmi adók kiterjesztésének lehetőségét. Mindez jól nyomon követhető az OECD-nek a környezetvédelmi jellegű adókat tartalmazó adatbázisában.⁷⁷ Magyarul az eddigi legátfogóbb elemzések a Budapesti Corvinus Egyetem Környezettudományi Intézetének tanulmányorozatában jelentek meg.⁷⁸

⁷² Ez a kedvező hatás az ún. Porter-hatás.

⁷³ Ld. **A közlekedési externáliák beszámításának társadalmi és gazdasági hatásai**, http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/utdij-gazdhasas0811.pdf

⁷⁴ Ld. <http://www.tradeunionpress.eu/Web/EN/Activities/Environment/Studyclimatechange/rapport.pdf>

⁷⁵ Ld. <http://www.petre.org.uk/>

⁷⁶ **The Case for Green Fiscal Reform**,

http://www.greenfiscalcommission.org.uk/images/uploads/GFC_FinalReport.pdf

⁷⁷ <http://www2.oecd.org/ecoinst/queries/index.htm>

⁷⁸ Lásd különösen:

- Kiss Károly: **Környezetvédelmi adóreform Nyugat-Európában – és néhány hazai vonatkozása**: http://korny10.bke.hu/kti/11_szam.pdf
- Kiss Károly: **Támogatások az OECD országokban és az EU-ban – környezetgazdasági értékelés**: http://korny10.bke.hu/kti/22_szam.pdf

7. A jövedelmek itthon tartása

El kell érni, hogy az itthon megtermelt jövedelemnek a jelenleginél jóval nagyobb hányada kerüljön Magyarországon felhasználásra. Ennek érdekében felül kell vizsgálni a külföldi cégeknek nyújtott nyílt és rejtett támogatásokat. Szükséges a helyzet részletes elemzése és a megfelelő intézkedési terv kidolgozása, majd végrehajtása. (Számos konkrét intézkedésre a jelen tanulmány is tesz javaslatot.)

8. Az állami (önkormányzati) vagyon megőrzése

Néhány kivételtől eltekintve (MALÉV, MOL), meg kell tiltani az állami és az önkormányzati vagyon mindenféle privatizációját az elkövetkező öt évre. A privatizáció szó – nem alaptalanul – a közvéleményben már a korrupció szinonimájává vált. A privatizáció (illetve ennek egy változata, a PPP vagyis a köz- és magánszféra közös beruházása) helyett az alaptervekenységeket és ehhez szükséges tárgyakat közösségi tulajdonban kell tartani (a skandináv modellnek megfelelően). A kiegészítő tevékenységeket pedig meg kell versenyeztetni a piac szabályai szerint. Az ötéves moratórium lehetőséget ad az eddigi privatizációs folyamatok értékelésére, a hatások elemzésére, és megfelelő szabályozás kidolgozására a jövőre vonatkozóan.

A privatizációs szerződéseket és a PPP-szerződéseket felül kell vizsgálni, és amennyiben ezek során jogsértés történt, ezeket szankcionálni kell. Meg kell vizsgálni azt is, miként lehet módosítani a nem jogsértő, de az ország számára hátrányos ilyen jellegű szerződéseket is. Öröndetes, hogy a kormány már megtette az első lépéseket ezen az úton.

9. A döntések átláthatóságának megteremtése

A döntések átláthatósága megteremtésének alapfeltétele a megfelelő társadalmi, gazdasági és környezeti elemzések elkészítése. Mielőbb ki kell dolgozni ezeknek az elemzéseknek a módszertanát.

A lehető legpontosabban ki kell mutatni a valódi költségeket, beleértve a környezeti externáliákat, az összes adókedvezményt, valamint a többi közvetlen és közvetett támogatást. A környezeti externáliák kimutatása terén itthon⁷⁹ és nemzetközi szinten⁸⁰ is már

⁷⁹ Ld. **Tiltandó támogatások – Környezetvédelmi szempontból káros támogatások a magyar gazdaságban.** Szerk. Kiss Károly. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2006.
<http://www.levego.hu/letoltes/kiadvanyok/tiltandotamogatás.pdf>

⁸⁰ A különböző nemzetközi kutatási programokból itt a következőket emelnénk ki:

- **ExternE:** Az Európai Bizottság kutatási programja a külső költségekről, elsősorban az energia és a közlekedés terén: <http://www.externe.info/>
- **MethodEx:** Az ExternE kutatási program kibővítése a külső költségek meghatározása legjobb gyakorlatának elősegítésére, valamint a kutatások kiterjesztésére a mezőgazdaságra, az iparra, a hulladékgazdálkodásra és más ágazatokra: <http://www.ist-world.org/ProjectDetails.aspx?ProjectId=068e66e5c2694885ab51fb741569f3ca&SourceDatabaseId=7cff9226e582440894200b751bab883f>
- **FISCUS:** Az Európai Bizottság közlekedési kutatóprogramja keretében támogatott kutatás városi közlekedés költségeinek meghatározására és finanszírozási lehetőségeinek kidolgozására: <http://www.cordis.lu/transport/src/fiscus.htm>
- **UNITE:** Szintén az Európai Bizottság kutatási programja keretében folyó kutatás a közlekedési valódi költségeiről **UNification of accounts and marginal costs for Transport Efficiency:** <http://www.its.leeds.ac.uk/projects/unite/>

jelentős eredményeket értek el. Ezek felhasználásával a (gazdaság)politika számára is jól értékelhető adatokat lehet előállítani. Mintaként szolgálhat a Németországban két évente kiadott, az állami támogatásokat igen részletesen kimutató kötet.⁸¹ Bár az ebben található felsorolás egyes elemei vitathatók (például a vasútnak nyújtott állami támogatásokat feltüntetni, az autópálya-építésre fordított kiadásokat pedig nem; nem tartalmazza a környezeti és egészségi károk meg nem fizetése következtében nyújtott közvetett támogatásokat sem), azonban maga az eljárás mindenképpen elismerésre és követésre méltó.

Ki kell dolgozni a zöld GDP-t, amely számításba veszi a természeti erőforrások fogyását, a környezeti károkat és társadalmi feszültségeket is. A jelenlegi GDP torz adatokat ad, tévesen tájékoztatja a döntéshozókat, hiszen a hagyományos GDP-számítás a gazdasági növekedés folyamatából csak a teljesítmény mennyiségét, a végeredményt méri, kihagyva a növekedés okozta környezeti és egészségi károkat, valamint társadalmi feszültségeket. Ezáltal valótlan képet fest egy ország állapotáról. Így például a környezetszennyezés, az ökológiai katasztrófák is növelhetik a GDP értékét. Árvíz esetén például sok épületet újjá kell építeni, ami fellendíti a beruházásokat és növeli az építők jövedelmét, ezáltal a GDP is nő. A környezetszennyezés miatt a megbetegedések száma emelkedik, ez többletkiadásokat okoz az egészségügyi ágazatban, ami szintén GDP növekedéseként jelentkezik. A zöld GDP viszont az ilyen és hasonló jellegű veszteségeket ténylegesen veszteségként veszi számba.⁸² Az Európai Bizottság és az OECD is egyre erőteljesebben szorgalmazza egy ilyen mutató (vagy ilyen jellegű mutatók) kidolgozását.⁸³ Nicholas Sarkozy francia elnök kezdeményezésére pedig 2009-ben világhírű közgazdászok állítottak össze jelentést, amelyben rámutatnak a GDP súlyos hiányosságaira, és javaslatot tesznek a fejlődés mérésének új módszereire.⁸⁴

10. Tárnyilagos elemzések az állami újraelosztás mértékével kapcsolatban

El kell kezdeni annak a meghatározását, hogy mi tartozik a közjavak, illetve a közszolgáltatások közé. Állami támogatást – és különösen egyedi támogatást – kizárólag ezen meghatározás alapján szabad nyújtani. Ami nem tartozik a közjavak, közszolgáltatások körébe, az működjön piaci alapon!

Az állami újraelosztás optimális mértékét nem dogmatikus kinyilatkoztatásokkal, hanem átfogó társadalmi és gazdasági hatásvizsgálat elvégzésével, megfelelő háttér tanulmányok

- Az **OECD** kutatási programjai a környezetvédelmi szempontból káros támogatásokról (ld. az 52. és 53. jegyzetet!).
- A **Nemzetközi Vasútegylet (UIC)** megbízásából végzett kutatások a közlekedés külső költségeiről: <http://www.uic.org/documentation/biblio/effetexterne.pdf>
- **Handbook on estimation of external costs in the transport sector – Internalisation Measures and Policies for All external Cost of Transport (IMPACT)**. CE Delft, 2007: az Európai Bizottság megbízásából 2008-ban véglegesített átfogó tanulmány a közlekedés külső költségeiről, http://ec.europa.eu/transport/sustainable/doc/2008_costs_handbook.pdf
- Ajánljuk még az érdeklődők figyelmébe az **Európai Környezetvédelmi Iroda (EEB)** „Környezetvédelmi pénzügyi reform” kampányának anyagaithttp://www.eeb.org/index.cfm/activities/sustainability/efr-environmental-fiscal-reform/, valamint a **Német Zöld Költségvetés Szövetség (Förderverein Ökologische Steuerreform, www.foes.de)** kiadványait.

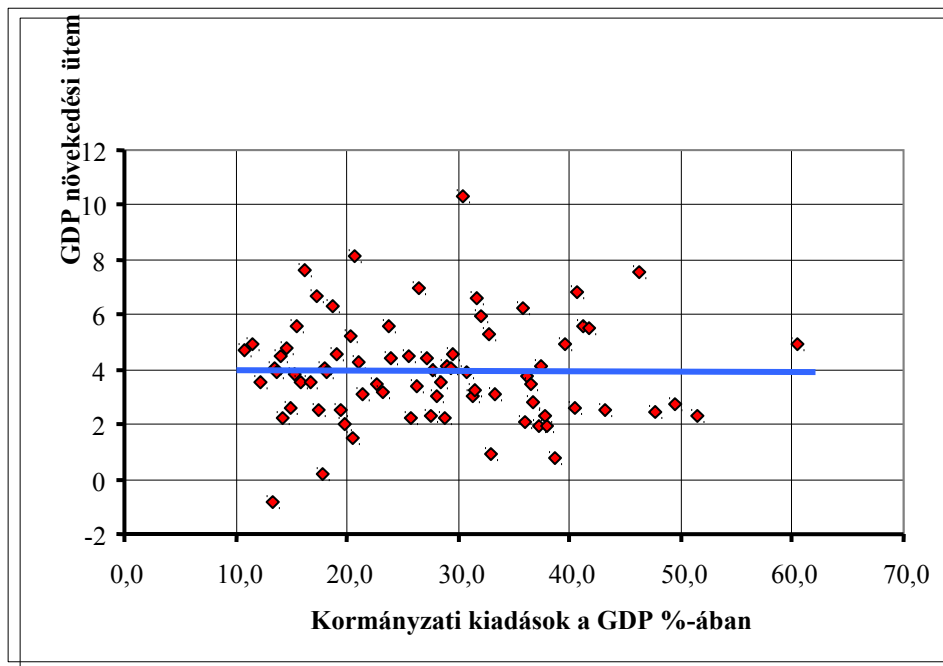
⁸¹ http://www.bundesfinanzministerium.de/nn_3264/DE/Wirtschaft_und_Verwaltung/Finanz_und_Wirtschaftspolitik/Finanzpolitik/Subventionspolitik/node.html?__nnn=true

⁸² Részletesebb kifejtését lásd az **Államháztartási reform – másképpen** (Levegő Munkacsoport, 1998) című kiadvány „Tisztázzuk a számokat!” fejezetében: <http://www.levego.hu/kiadvany/allamhaz/allamh.htm>

⁸³ **Túl a GDP-n**. Beszámoló egy magas szintű brüsszeli konferenciáról: http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/gdp_0801.pdf

⁸⁴ Ld. **Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress**, <http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.htm>

elkészítésével, széles körű szakmai és társadalmi viták lefolytatása után kell meghatározni.⁸⁵ Az eddigi nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy nincs kimutatható összefüggés az állami újraelosztás mértéke és a gazdasági növekedés között (ld. a 2. ábrát!)

2. ábra: A gazdasági növekedés és a kormányzati kiadások kapcsolata az 1970-1999 közötti évek átlaga alapján⁸⁶

11. Az érdemi társadalmi egyeztetés megteremtése

Meg kell erősíteni a civil társadalmat, a társadalmi önszerveződéseket, hiszen ezek jelentik a hatalom legfontosabb kontrollját. A hatalmi ágak elkülönülése Magyarországon messze nem kielégítő, ezért is fontos az alulról jövő ellenőrzés megerősítése. A civil szféra, a társadalmi szervezetek kiemelkedő szerepet játszhatnak a tudatformáló munkában is. Ezen belül fontos a civil szervezetek bevonása a társadalmi célú kommunikációs tevékenységek előkészítésébe és lebonyolításába, mert ez nagyobb biztosítékot ad arra, hogy valóban a megfelelő – nem manipulált – üzenetek jutnak el a közvéleményhez. (A manipulált társadalmi célú reklám jellegzetes példája az a reklámkampány, amelyet a dohányipar finanszírozott állítólagosan a fiatalok dohányzásának visszaszorítására, és amelynek szlogenje így hangzott: „A dohányzás felnőtt szokás.”) Különösen sürgetőnek tartjuk a környezet- és természetvédelmi társadalmi szervezetek megerősítését. Ez utóbbiak ugyanis világszerte a fajlagosan magas élőkommunikáció-tartalmú, sok szellemi hozzáadott értéket tartalmazó tevékenységek előmozdítását segítik elő szakmai, illetve felvilágosító munkájukkal. Ennek magyarázata, hogy a fenntartható fejlődés megvalósítása, a környezet védelme és egyúttal a korszerűbb gazdasági szerkezet kialakítása egyaránt a fajlagosan nagyobb élőkommunikáció- és tudástartalmú tevékenységek bővítésével oldható meg. Erre néhány példa a következő:

⁸⁵ A Levegő Munkacsoport a Magyar Közgazdasági Társasággal és a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosával közösen 2011 júniusában konferenciát szervezett a témáról, amelynek összefoglalója itt található: http://levego.hu/kapcsolodo_anyagok/mekkora_legyen_az_allami_ujraelosztas_merteke_0

⁸⁶ Forrás: Lóránt Károly előadása az előző lánjegyzetben említett konferencián.

- a sok szellemi hozzáadott értéket tartalmazó termékek és szolgáltatások (a nagy energia- és nyersanyag-igényű termékek és szolgáltatásokkal szemben);
- a biogazdálkodás (a nagyüzemi, iparszerű mezőgazdasági termeléssel szemben);
- a hulladékok keletkezésének elkerülése, a keletkező hulladékok újrahasználata és újrahasznosítása (az eldobó csomagolások és termékek használatával szemben);
- az energiahatékonyság javítása (az új erőművek létesítésével, több energiaforrás felhasználásával szemben);
- a meglévő épületek felújítása (az új épületek építésével szemben),
- a rozsdaovezetek újjáélesztése (a zöldmezős beruházásokkal szemben).

A civil szervezetek a megerősítése azért is fontos, mert a közvélemény-kutatások szerint a ezeknek a szervezeteknek az elfogadottsága, hitele az emberek szemében sokkal magasabb, mint a politikusoké vagy a sajtóé. Továbbá ezt szorgalmazza az Európai Unió politikai szinten⁸⁷ és segíti elő konkrét pénzügyi támogatásokkal is.

III.) KONKRÉT, SZÁMSZERŰ JAVASLATOK A 2012. ÉVI KÖLTSÉGVETÉSI ÉS ADÓTÖRVÉNYEKHEZ

„A politikusok mindig sok szépet ígérnek. Ha azonban meg akarjuk ismerni valódi szándékukat, az általuk elfogadott költségvetéseket és adótörvényeket kell megnéznünk.”

Anselm Görres,
a Német Zöld Költségvetés Szövetség elnöke

Az alábbiakban konkrét javaslatokat teszünk az államháztartás 2012. évi átalakítására. Ezen intézkedések bevezetése előtt célszerű jelentős, szakmailag és kommunikációs szempontból jól megalapozott tájékoztatási kampányt folytatni az érintett civil, érdekképviseleti szervezetek bevonásával.

A 6. táblázatban felsoroljuk a lehetséges többletbevételek, illetve kiadáscsökkentések forrásait. Az egyes tételek mellé minimális és maximális összegeket teszünk. Ezeknek az összegeknek a nagysága ugyanis egyrészt politikai döntés függvénye, másrészt bizonyos esetekben (különösen az adócsalások visszaszorítása tekintetében) nehezen becsülhetők.

A táblázat nem tartalmazza azokat az intézkedéseket, amelyeket a kormányzat már bejelentett. Ilyen például a jövedéki adó emelése, ami a Levegő Munkacsoport álláspontja szerint helyes lépés.

⁸⁷ „Ezek a szervezetek a társadalmi élet szinte minden területén fontos szerepet töltenek be. Tevékenységükkel munkahelyeket hoznak létre, lehetőséget teremtenek az aktív polgári részvételre a közéletben, hozzájárulnak a demokrácia működtetéséhez, széles körben szolgáltatásokat nyújtanak...” **Az Európai Bizottság közleménye az önkéntes szervezetek és alapítványok szerepének erősítéséről Európában** (COM(97) 241 final, Brüsszel 1997. június 6.

6. táblázat: Javaslatok az államháztartási bevételek növelésére és kiadások csökkentésére 2012-ben

	A többletbevétel, illetve kiadáscsökkentés forrása rövid indoklással	milliárd Ft	
		min.	max.
1.	Progresszív személyi jövedelemadó bevezetése Az elmúlt időszak bebizonyította, hogy az egykulcsos személyi jövedelemadó sajnos nem hozza meg a tőle várt nemzetgazdasági eredményeket, ugyanakkor jelentősen növeli az államháztartási hiányt és a szociális feszültségeket. Ezért szükséges ismét egy progresszív szja alkalmazása.	200	350
2.	Közúti fuvarozók szja-kedvezményének megszüntetése ⁸⁸ Meg kell szüntetni azt a lehetőséget, hogy a közúti fuvarozásban a gépkocsivezetők adó- és járulékmentesen elszámolhatják az „üzemanyag-megtakarításaikat”, azaz legalisan bújhatnak ki a közterhek nagy részének megfizetése alól.	30	60
3.	A tehergépkocsik kilométer- és szennyezésarányos útdíja ⁸⁹ A kormány már döntött a tehergépkocsik arról, hogy 2013. január elsejétől bevezeti a tehergépkocsik útdíját. A feltételek megteremtésére feltehetően elegendő egy év, ezért az útdíj minden bizonnyal bevezethető 2012. október 1-jével. Ennek megfelelően itt 3 havi bevétellel számolunk.	25	40
4.	A kereskedelmi gázolaj megszüntetése A kereskedelmi gázolaj 2011. január 1-jei bevezetése (vagyis az a lehetőség, hogy a közúti fuvarozók a gázolaj jövedéki adójából literenként 6,50 forintot visszaigényeljenek) egy súlyosan környezetszennyező tevékenységnek nyújtott újabb támogatás – ráadásul egy olyan tevékenységnek, amely jelenleg sem fizeti meg az általa okozott költségeket. Nem látszott megvalósulni az az elképzelés sem, hogy a kedvezménynek köszönhetően a fuvarozók többet fognak itthon tankolni. ⁹⁰ A jövedéki adónak a soron következő emelését követően a fuvarozók már x forintot igényelhetnek majd vissza a jövedéki adóból. Ez azért is elhibázott, mert a fuvarozókat ez sem fogja arra ösztönözni, hogy többet tankoljanak itthon más országok helyett. ⁹¹	20	30
5.	A személygépkocsikkal kapcsolatos elszámolások szigorítása ⁹² Évente mintegy 1500 milliárd forint adó- és járuléksalást, illetve -elkerülést eredményez az a tény, hogy általánossá vált a személyautó magánhasználatának céges költségként történő (nagyreszt törvényellenes) elszámolása. (Ekkora összeget kellene befizetniük az autótulajdonosoknak, ha gépkocsijuk magáncélú megvásárlásának és üzemeltetésének költségeit minden esetben adózott jövedelmükből fizetnék.) Hasonló jelenségek más uniós országokban is előfordulnak, de Magyarország – az Európai Bizottság Adóügyi Főigazgatósága megbízásából készült tanulmány szerint ⁹³ – e tekintetben a legrosszabbak közé tartozik. Ez az adócsalás ráadásul társadalmilag is rendkívül igazságtalan, mivel a lakosság leggazdagabb 30 százalékának jut az így elcsalt összeg csaknem 80 százaléka.	200	300
6.	A balesetek egyes költségeinek megfizettetése üzleti biztosítókkal A Közlekedéstudományi Intézet számításai szerint a közlekedési balesetek externális (az okozók által meg nem fizetett) költsége 2006-ban 518 milliárd forintot tett ki. ⁹⁴ Ezt a költséget nem a társadalomnak, illetve a társadalombiztosításnak kellene megfizetnie, hanem fokozatosan az üzleti biztosítókra kellene hárítani.	50	150

⁸⁸ Részletesebben ld. Lukács András – Pavics Lázár – Pál János – Horváth Zsolt: **Zöld gazdaságélénkítés – Környezetbarát közlekedés.** Lélegzet Alapítvány, 2010, http://www.levago.hu/sites/default/files/kiadvanyok/kornyeztbarat-kozlekedes_2010.pdf (113. oldal)

⁸⁹ A témával kapcsolatos részletesebben ld. www.levago.hu/kamionstop

⁹⁰ Ld. **Kereskedelmi gázolaj: bővülés vagy bővülés?** Népszabadság, 2011. január 25., http://nol.hu/gazdasag/20110125-kereskedelmi_gazolaj_bovules_vagy_buvoles

⁹¹ „A Magyar Autóklub adatai alapján rendszeresen készített árkörképünk szerint még a mintegy 8 forintos kereskedelmi kedvezményt beleszámítva is jobban megéri a környező országokban tankolni, mint nálunk. Magyarországon évek óta a legmagasabb a gázolajtarifa.

Igaz, friss kimutatásunk szerint – a hagyományosan igen olcsó – Szerbia beelőzött. Ugyanakkor egy fuvarozónak Ausztriában, Romániában, Szlovéniában, Horvátországban és Ukrajnában is jobban megéri a mindenkire érvényes áron vásárolni, mint Magyarországon kedvezménytel. Arról, hogy emiatt mekkora adóbevételektől esik el a költségvetés, nincsenek adatok.” **7,5 tonna alatt bukás az adóemelés,** Népszabadság, 2011. szeptember 8., http://nol.hu/gazdasag/20110908-bukas_7_5_tonna_alatt

⁹² Részletesebben ld. **Zöld gazdaságélénkítés – Környezetbarát közlekedés,** i.m. (a 114. oldaltól)

⁹³ Ld. **Káros-e környezetre a cégautók adózási gyakorlata az Európai Unióban?** http://www.levago.hu/sites/default/files/cegauto_Brusszel_110228.pdf

⁹⁴ **A közúti és vasúti közlekedés társadalmi mérlege Magyarországon.** Közlekedéstudományi Intézet Nonprofit Kft. és Levegő Munkacsoport, 2010, http://www.levago.hu/sites/default/files/kozuti_vasuti_kozlekedes_tarsadalmi_merlege_magyarorszagon_0.pdf

7.	Motorkerékpárok és kvadok gépjárműadójának emelése, mopedek gépjárműadójának bevezetése⁹⁵ A motorkerékpárok fajlagos externális költsége a legmagasabb az összes közlekedési eszköz közül (elsősorban a rendkívül gyakori és súlyos baleseteik miatt). A kvadok luxusjárműnek tekintendők, gyakorlati hasznuk lényegében nincsen, viszont jelentősen szennyezik a környezetet, károsítják a természetet. A mopedek után jelenleg sem regisztrációs adót, sem gépjárműadót nem kell fizetni annak ellenére, hogy általában rendkívül környezetszennyezőek (levegő- és zajszennyezés), továbbá igen balesetveszélyesek.	3	10
8.	Repülőjegyadó kivetése⁹⁶ A légi közlekedés az egyik legsúlyosabban környezetszennyező közlekedési mód, ugyanakkor óriási rejtett és nyílt támogatásban részesül. Repülőtéri adót az EU több tagországában is alkalmaznak, például Nagy-Britanniában, Franciaországban és Máltán. (Az adó nem tévesztendő össze a repülőtéri díjjal vagy illetékkel, ami nem államháztartási bevétel, hanem a repülőtér üzemeltetési költségeinek fedezésére szolgál.)	20	40
9.	A MALÉV privatizációja⁹⁷ A magyar állam évente több 10 milliárd forinttal támogatja a MALÉV-ot. Ha akár egy forintért is sikerül eladnia, évente ekkora összeget megtakarít.	20	30
10.	Külföldi autóbuszok utáni áfa behajtása⁹⁸ Jelenleg Ausztriában és Szlovákiában is behajtják az áfát a külföldi autóbuszok utaskilométer teljesítménye után az országuk területén. Magyarországon ezt nem végzik el. Ez a Magyarországon bejegyzett autóbuszok utas-szállításának hátrányos, a tisztességes piaci versennyel ellentétes megkülönböztetése.	10	15
11.	A szénhidrogének bányajáradékának emelése Jelenleg a kitermelők nem fizetik meg azt a kárt, amellyel nem megújuló nyersanyag-kincseink, pótolhatatlan természeti erőforrásaink kitermelésével okoznak. A szénhidrogének bányajáradéka 12%, ezt jelentősen emelni kell.	30	50
12.	A nem-szénhidrogén nyersanyagok (építőanyagok) bányajáradékának emelése Jelenleg a kitermelők nem fizetik meg azt a kárt, amellyel nem megújuló nyersanyag-kincseink, pótolhatatlan természeti erőforrásaink kitermelésével okoznak. A nem szén-hidrogén nyersanyagok bányajáradéka rendkívül alacsony, ezért azt célszerű megemelni.	5	15
13.	Szén-dioxid-kvóták eladása a villamosenergia-szektorban Az EU kibocsátás-kereskedelmi előírásai alapján 2013-tól kezdve a villamosenergia-szektorban kötelezően fizetni kell a teljes szén-dioxid kibocsátásért (amennyiben Magyarország nem kér halasztást, de remélhetőleg erre nem kerül sor), ami évi 70-100 milliárd forint államháztartási bevételt eredményezhet. Javasoljuk ezt az intézkedést már 2012-ben bevezetni, azonban erre az évre egy alacsonyabb összeggel. Ez egyúttal bizonyos fokozatosságot is jelent, ami jobban lehetővé teszi az alkalmazkodást a szektor és a fogyasztók részére.	30	50
14.	Környezetvédelmi termékdíjak emelése és kiterjesztése Jelenleg a termékdíjak túlságosan alacsonyak, nem ösztönözik az ésszerű anyaggazdálkodásra.	10	40
15.	Környezetterhelési díjak emelése A környezetterhelési díjak emelése már korábban tervbe volt véve, azonban elhalasztották, pedig az infláció miatt jelentősen vesztek az értékükből. Olyan mértékűre kell emelni, hogy érdemi szennyezéscsökkentést eredményezzen.	17	40
16.	A cégeknek, beruházásoknak nyújtott egyedi támogatások csökkentése⁹⁹ Az Európai Unióban a GDP arányához viszonyítva és a többi tagországhoz képest nálunk kiemelkedően magas a vállalkozásoknak nyújtott egyedi támogatások, kedvezmények mértéke. Ezek nem hatékonyak, általában nem hoznak eredményt (az ÁSZ megállapítása szerint az így támogatott beruházások többségükben a támogatás nélkül is megvalósulnának), és sok esetben nem felelnek meg a tisztességes piaci verseny követelményeinek sem. Ezért a hazai forrásból származó ilyen jellegű támogatásokat fel kell számolni, az uniós forrásokat pedig át kell csoportosítani. (Mindez nem vonatkozik az innováció támogatására, valamint a jelenlegi körülmények között tisztán piaci alapon működésképtelen, azonban fontos közszolgáltatásokat végző vállalkozásokra, mint például a közösségi közlekedés.)	100	150
17.	A közúthálózat bővítésének leállítás A közúthálózat bővítése megengedhetetlen luxus a jelenlegi gazdasági helyzetben (amikor egyebek mellett a meglévő közlekedési infrastruktúra fenntartására sincs forrás). Különösen	200	200

⁹⁵ Részletesebben ld. **Zöld gazdaságélénkítés – Környezetbarát közlekedés**, 132. oldal

⁹⁶ Részletesebben ld. uo. 139. oldal

⁹⁷ Részletesebben ld. uo. 141. oldal

⁹⁸ Részletesebben ld. uo. 137. oldal

⁹⁹ Ld. még: **Recept a magyar gazdaság tönkretételére**, Index, 2010. május 4.

http://index.hu/velemenylolvir/2010/05/04/recept_a_magyar_gazdasag_tonkretetelere/,

http://www.komment.hu/tartalom/20110830-velemenylolvir-velemenylolvir-a-koltsegvetesi-kiadasok-egy-reszere-nincs-szukseg-modellvaltas-kell.html?SYSref=NONE&cmnt_page=1

	megkérdőjelezhető nemzetgazdasági szempontból a gyorsforgalmi úthálózat további bővítése. ¹⁰⁰ Ezen okok miatt a hazai forrásból származó ilyen jellegű támogatásokat fel kell számolni, az uniós forrásokat pedig át kell csoportosítani.		
18.	A MOL részvények egy részének eladása A MOL részvények egy része eladásának lehetőségét már a kormány is felvetette.	50	100
19.	A földvédelmi járulék emelése és kiterjesztése¹⁰¹ Az egyébként is rendkívül alacsonyan megállapított földvédelmi járulékot az elmúlt évek során az infláció még inkább jelentéktelenebbé tette. A termőföld, a zöldterületek védelme érdekében a járulékot jelentősen emelni szükséges, a kivételeket, mentességeket pedig meg kell szüntetni.	10	40
20.	A hirdetések kulturális járulékának visszaállítása és emelése A gazdasági reklámok általában féltérjékoztatják, és gyakran frusztrálják az embereket. Közgazdaságilag a hirdetések kulturális járulékát úgy tekinthetjük, mint a gazdasági reklámozás hatására létrejövő negatív externáliák kiküszöbölésének a költségét. Korábban a gazdasági reklámokat 1 százalékos kulturális járulék terhelte, azonban ezt eltörölték. Célszerű lenne visszaállítani és a mértékét 10 százalékra emelni.	10	30
21.	A feketegazdaság visszaszorítása A III.5. pontban tett konkrét javaslatok megvalósításának eredményeként megjelenő államháztartási bevételnövekedésre teszünk becslést (a jelen táblázat 2. és 3. pontjában megjelölt tételeken felül).	50	200
22.	A társasági adó emelése, kedvezmények szűkítése A társasági adó mértéke nálunk jóval alacsonyabb, mint a legtöbb uniós országban. A sok kedvezmény, kivétel miatt ráadásul az implicit társasági adó még ennél is sokkal alacsonyabb. Ezért javasoljuk az adómérték emelését 1-2 százalékponttal és a kedvezmények szűkítését. A kedvezmények csökkentéséből 30-40 milliárd, 1 százalékpontos emeléssel 20 milliárd forint többletbevétel várható.	50	80
23.	A bírságok emelése A bírságok emelése egyrészt többletbevételt eredményez, másrészt jogkövető magatartásra szorítja a vállalkozásokat és egyéneket, ami javítja a gazdaság versenyképességét.	10	30
24.	Többlet széndioxid-kvóták értékesítése A fentebb leírt intézkedések nyomán számottevően csökken Magyarország széndioxid-kibocsátása, és így megnövekszik az eladható kvóták mennyisége.	50	100
25.	A nemzetgazdaság kedvezőbb szerkezete létrejöttéből és az ellenőrző szervek megerősítéséből származó bevétel-többlet, illetve kiadáscsökkenés Az adó- és támogatási rendszer fentebb javasolt átalakítása közvetett módon is javítja az államháztartás helyzetét a következőknek köszönhetően: 1) az árak jobban tükrözik a valódi költségeket, vagyis kevésbé torzul a piac, és így helyesebb gazdasági döntések születnek; 2) előnyben részesül a hazai élmunka, növekszik a foglalkoztatottság; 3) a hazai termékek és szolgáltatások versenyképesebbé válnak az importtal szemben; 4) jobban visszaszoríthatóvá válik a fekete- és szürkegazdaság; 5) csökken az ország energiafüggősége; 6) növekszik a tudásalapú, modern gazdaság kiépítésének ösztönzése és kényszere; 7) javul a lakosság egészségi állapota, ami egyrészt az egészségügyi kiadások csökkenésében, másrészt a nagyobb munkatermelékenységben (kevesebb kiesett munkaidő stb.) nyilvánul meg. Az ellenőrző szervek erősítése egyrészt közvetlenül is több tízmilliárd forint többletbevételt eredményezhet. Másrészt a hatékonyabb ellenőrzés jobb minőségre ösztönzi a vállalkozásokat, aminek szintén kedvező nemzetgazdasági hatásai vannak. ¹⁰²	80	150
26.	ÖSSZESEN	1280	2300

2013-ban megfelelő kompenzációval kivethető a háztartásokra és a közintézményekre egy energiaadó. Ennek részleteit azonban alaposan ki kell dolgozni és modellezni, amihez idő szükséges.

Amint a 6. táblázatból látható, a javasolt intézkedések 1280-2300 milliárd forinttal javíthatják az államháztartás egyenlegét 2012-ben. Csak az 1280 milliárd forinttal számolva, ezt az összeget a fentebb leírtaknak megfelelően mindenekelőtt az oktatásra, K+F-re, innovációra, egészségügyre, közösségi közlekedésre, az épületek energiahatékonyságot szolgáló felújítására, valamint a hatóságok, ellenőrző szervek megerősítésére javasoljuk

¹⁰⁰ Részletesebben ld. **Segítik-e a gazdasági fejlődést az autópályák?** Levegő Munkacsoport, 2003, http://www.levego.hu/kiadvanyok/segitik_e_a_gazdasagi_fejlodest_az_autopalyak

¹⁰¹ Részletesebben ld. **Ajánlások a 2004. évi állami költségvetéshez**, Levegő Munkacsoport, 2003, <http://www.levego.hu/sites/default/files/kiadvanyok/koltsegvetes2003.pdf> (308. oldal)

¹⁰² Ld. például: **A környezetvédelem javítja a versenyképességet** – Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség tanulmányának ismertetése: http://www.levego.hu/letoltes/kapcsolodo_anyagok/szabalyozas_kv0611.pdf

fordítani (7. táblázat). A fennmaradó összegből pedig elsősorban az államadósság csökkentését javasoljuk. Amennyiben további források állnak rendelkezésre, azokból a kkv-k adóterheinek a mérséklését tartanánk célszerűnek.

7. táblázat: Javaslat az 1300 milliárd forint többletforrás felhasználására 2012-ben (nettó összeg!)

A többlettámogatás célja	milliárd forint
Oktatás ¹⁰³	300
K+F, innováció ¹⁰⁴	100
Egészségügy ¹⁰⁵	300
Közösség közlekedés ¹⁰⁶	300
Épületek felújítása az energiahatékonyság javítására ¹⁰⁷	100
Hatóságok, ellenőrző szervek, rendvédelmi szervek helyzetének javítása ¹⁰⁸	100
Az államadósság csökkentése	80
ÖSSZESEN	1280

Budapest, 2011. szeptember

¹⁰³ A részletes indokolást ld. itt:

- Kerpen Gábor – Lukács András: **A közoktatásra fordított kiadások nemzetgazdasági hatásai és a közoktatás többletforrás-szükséglete.** Lélegzet Alapítvány, 2010, http://www.mgszt.hu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=69&Itemid=17

¹⁰⁴ A részletes indokolást ld. itt:

- Balogh Tamás: **Az állami innovációpolitika mozgástere egy környezetbarát fejlesztéspolitika megvalósításában.** Lélegzet Alapítvány, 2010, http://www.mgszt.hu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=67&Itemid=17
- **Meddig fékezi még a kormány a gazdaság motorját?** A Levegő Munkacsoport nyilatkozata, 2011. február, http://www.levego.hu/hirek/2011/02/meddig_fekezi_meg_a_kormany_a_gazdasag_motorjat
- **A Magyar Energiahatékonysági Társaság levele Fellegi Tamás miniszternek,** 2011. február, http://www.levego.hu/kapcsolodo_anyagok/a_meta_levele_fellegi_tamas_miniszternek

¹⁰⁵ A részletes indokolást ld. itt:

- Kató Gábor és mások: **Az egészség és egészségügyi rendszer fejlesztésének makrogazdasági kérdései.** Lélegzet Alapítvány, 2010, http://www.mgszt.hu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=70&Itemid=17

¹⁰⁶ A részletes indokolást ld. itt:

- Lukács András – Pavics Lázár – Pál János – Horváth Zsolt: **Zöld gazdaságélénkítés – Környezetbarát közlekedés.** Lélegzet Alapítvány, 2010, http://www.levego.hu/sites/default/files/kiadvanyok/kornyeztbarat-kozlekedes_2010.pdf

¹⁰⁷ A részletes indokolást ld. itt:

- **Energiahatékonyság a partvonalról: Mi az, ami jellemzően kimarad az energiapolitikákból?** Levegő Munkacsoport, 2011, http://www.levego.hu/kiadvanyok/energiahatekonysag_a_partvonalrol_mi_az_ami_jellemzoen_kimara_d_az_energiapolitikakbol

¹⁰⁸ A részletes indokolást ld. itt:

- **Biztonságunkért, versenyképességünkért – A hatóságok, ellenőrző szervek helyzetéről.** Levegő Munkacsoport, 2006, <http://www.levego.hu/sites/default/files/kapcsolodo/hatosagok061127.pdf>
- **Izszakatasztrófa: az olcsó hatóság ára.** Magyar Nemzet, 2010. október 27., <http://www.mno.hu/portal/744709>